

VNG-reactie op het Regeerakkoord 2017-2021

Bijzondere ledenbrief

Voorwoord

Beste leden,

Voor u ligt onze analyse van het nieuwe Regeerakkoord en de daaruit voortvloeiende gevolgen voor gemeenten.

Aanknopingspunten voor samenwerking

Het akkoord bevat aanknopingspunten voor samenwerking met het komende kabinet. Voor gemeenten is de handhaving van de “trap-op trap-af” systematiek in het Gemeentefonds en de verbreding van koppeling daarvan aan de totale Rijksbegroting van essentieel belang. Op deze brede koppeling is in de VNG lobby steeds stevig aangedrongen. De koppeling zorgt ervoor dat de inkomsten van gemeenten meegroeien met de totale uitgaven van het Rijk, inclusief zorguitgaven en sociale zekerheidsuitgaven. De ontwikkeling van het accres wordt daarmee stabiel en de hogere groei van de zorgkosten bij gemeenten kunnen voortaan worden opgevangen met het accres.

De koppeling levert gemeenten een extra accres op van ruim 1,1 miljard euro. Deze ruimere financiële armslag van gemeenten is sowieso hard nodig om de grote maatschappelijke vraagstukken in het sociaal domein succesvol aan te pakken. Bovendien staan de gemeenten tegelijkertijd voor andere urgente grote opgaven, onder meer op het terrein van klimaat en energie en van digitalisering.

Maar extra inspanningen van alleen de gemeenten zijn juist op deze thema's niet genoeg. Het is ook noodzakelijk dat de verschillende overheden samenwerken en hun inspanningen en investeringen bundelen. Wij stellen voor daarover in een interbestuurlijk programma met het kabinet concrete en niet vrijblijvende afspraken te maken. Uitgangspunten voor dit programma zijn samenwerking op basis van gelijkwaardigheid en toepassing van de artikel 2 van de Financiële Verhoudingswet (nieuw geld voor nieuwe taken). In het eerste overhedenoverleg zullen wij op korte termijn de eerste stappen zetten naar een goed afgestemde gezamenlijke inzet met duidelijke rol- en verantwoordelijkheidsverdeling.

In onze investeringsagenda “Naar een duurzaam Nederland” hebben de medeoverheden het Rijk reeds voorgesteld om samen werk te maken van energietransitie, klimaatadaptatie en circulaire economie. Positief is dat we een groot deel van onze plannen en voorstellen terug kunnen vinden in het Regeerakkoord. Daarbij valt ons op dat het thema energie veel aandacht krijgt, maar de andere onderwerpen uit de investeringsagenda zoals circulaire economie en klimaatadaptatie nog beperkter zijn uitgewerkt. Wij gaan hierover het gesprek met het kabinet aan. In het verlengde hiervan zijn ook goede afspraken tussen kabinet en stedelijke regio's nodig over cofinanciering van de verdere uitbreiding van het openbaar vervoer in deze regio's, bijvoorbeeld met lightrailverbindingen. Gezien de urbanisatie, leefbaarheid en duurzaamheid in steden en de omliggende regio's is dit hard nodig.

Specifieke aandachtspunten in het Regeerakkoord

Naast de aanknopingspunten voor succesvolle samenwerking is in het sociaal domein nog steeds sprake van een aantal financieringsvraagstukken rond oude én en nieuwe taken. Wij verwachten van het kabinet aan het begin van deze regeringsperiode sluitende afspraken om zeker te stellen dat de gemeenten de publieke voorzieningen kunnen leveren die hun inwoners van hen verwachten.

Op de ALV van de VNG in juni 2017 in Goes zijn twee moties aangenomen, waarin aandacht is gevraagd voor knelpunten in het sociaal domein. De VNG wordt opgeroepen om bij het kabinet aan te dringen op incidentele en structurele oplossingen voor de oplopende tekorten in het sociaal domein en in het BUIG-budget. Wij hebben deze beide punten voor de zomer in bestuurlijke overleggen met staatssecretarissen Klijnsma en Van Rijn ingebracht, maar moesten constateren dat het demissionaire kabinet niet meer wilde bewegen. Deze punten zijn vervolgens besproken in ons gesprek met informateur Zalm en de vier onderhandelaars en benoemd in onze brief van 19 september jl. Het

Regeerakkoord bevat geen extra stappen inzake de BUIG en gaat niet expliciet in op de tekorten bij ca 100 gemeenten.

Hetzelfde geldt voor ons pleidooi voor een transformatiefonds. Conform de motie van de gemeente Enschede c.s. heeft de VNG bij het kabinet gepleit voor een transformatiefonds bovenop het macrobudget voor een periode van vier jaar om gemeenten met een tekort meer tijd te geven om de transformatie in een realistischer tijdsbestek te kunnen realiseren dan waarop de bezuiniging door het Rijk wordt doorgevoerd. De nieuwe coalitie heeft daar 54 miljoen euro voor vrijgemaakt, in drie jaarlijkse bedragen van 18 miljoen euro, naast de 54 miljoen die reeds gereserveerd is in het Gemeentefonds. Wij zien het als een goede stap dat het kabinet hiervoor extra middelen vrijmaakt. Wij zien tegelijkertijd dat de tekorten van gemeenten hier nog niet volledig mee worden opgelost.

Wij stellen tenslotte tot onze teleurstelling vast dat de opschalingskorting wordt gehandhaafd en wij missen in het Regeerakkoord voorstellen voor verruiming van het gemeentelijk belastinggebied.

In deze ledenbrief gaan wij hierna eerst in op het algemene financiële beeld voor de gemeenten. Daarna reageren wij op de inhoudelijke voorstellen in het Regeerakkoord. Op verschillende punten beschrijven we tevens wat de lobby inzet is. In de eerste honderd dagen van het nieuwe kabinet zullen we de lobby inzet aanscherpen met onze leden.

Jantine Kriens
Algemeen directeur

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Algemeen financieel beeld	6
1 Investeren voor iedereen	8
1.1 Justitie en veiligheid	8
1.2 Bestuur en Koninkrijksrelaties	12
1.3 Onderwijs en onderzoek	15
1.4 Zorg	18
1.5 Cultuur	23
1.6 Sport	24
1.7 Media	25
1.8 Begrotingsbeleid	25
2 Zekerheid en kansen in een nieuwe economie	26
2.1 Arbeidsmarkt en sociale zekerheid	26
2.2 Vernieuwing van het pensioenstelsel	31
2.3 Wonen	32
2.4 Economie, innovatie en vestigingsklimaat	32
2.5 Hervorming belastingstelsel	33
3 Nederland wordt duurzaam	34
3.1 Klimaat en energie	34
3.2 Mobiliteit	35
3.3 Gaswinning	36
3.4 Landbouw, voedsel, natuur, visserij en dierenwelzijn	36
3.5 Leefomgeving	37
4 Nederland in de wereld	39
4.1 Buitenlands beleid	39
4.2 Defensie	39
4.3 Ontwikkelingssamenwerking	39
4.4 Europa	40
4.5 Migratie	40
4.6 Integratie	41

Algemeen financieel beeld

Algemene Uitkering gemeentefonds

Wat staat er in het regeerakkoord?

De voeding van de algemene uitkering uit het gemeentefonds, de trap-op-trap-af systematiek, wordt gewijzigd. Vanaf 2018 wordt de algemene uitkering gekoppeld aan het totale netto uitgavenkader van het Rijk. Door deze brede koppeling groeit de Algemene Uitkering voortaan ook mee met de zorguitgaven en sociale zekerheidsuitgaven van het Rijk. De ontwikkeling van het accres wordt daarmee stabiel. De stabiliteit wordt nog verder vergroot, doordat het Rijk een deel van de uitgaven WW en bijstand erbuiten houdt en juist die uitgaven erg conjunctuur gevoelig zijn..

Vanaf 2019 gaat de brede koppeling ook gelden voor de (meeste) budgetten in het Sociaal Domein, omdat deze dan worden overheveld naar de algemene uitkering. Met deze brede koppeling kan de hogere groei van de zorgkosten bij gemeenten voortaan worden opgevangen met het accres. Aparte afspraken over volume-indexatie en loon- en prijsindexatie van deze gelden zijn dan niet meer nodig. Er is door de brede koppeling sprake van een min of meer evenredige ontwikkeling van het accres met de kostenstijgingen bij gemeenten.

Verder wordt de jaarlijkse indexatie van het netto uitgavenkader van het Rijk gewijzigd. In plaats van prijspeil Nationale bestedingen vindt indexatie voortaan plaats aan de hand van een samengestelde index voor loon- en prijsstijgingen van de overheidsuitgaven. Met dit laatste wijzigt ook de bijstelling van de algemene uitkering voor loon- en prijsstijgingen via het accres. Het kabinet handhaaft de opschalingskorting die door kabinet-Rutte II aan gemeenten is opgelegd.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Door de brede koppeling wordt de groei van het accres hoger dan de raming uit de septembercirculaire gemeentefonds 2017. Onderstaande tabel toont de ontwikkeling van het accres uit de septembercirculaire 2017 en het extra accres daar bovenop uit het regeerakkoord. Dit bij de veronderstelling dat 93% van het accreseffect *aanpassing normeringssystematiek GF/PF* uit het regeerakkoord toevalt aan de algemene uitkering in het gemeentefonds.

Jaar	2018	2019	2020	2021	2022	Cumulatief
Accres septembercirculaire 2017 in miljoen euro	805	445	445	395	465	2.555
Aanvullend accres regeerakkoord	375	518	186	46	199	1.324
Totaal	1.180	963	631	441	664	3.879
Opschalingskorting	-60	-60	-70	-90	-110	-390

Gemeenten hebben het hogere accres nodig om de hogere groei van de kosten in het sociaal domein op te vangen. Deze budgetten worden immers overgeheveld naar de algemene uitkering. Onder die kostenstijging vallen ook de hogere groei van bijvoorbeeld stijgende loonkosten bij de huishoudelijke hulp door de AMvB reële prijs en extra uitgaven Wmo vanwege de overstap van eigen bijdragen voor Wmo-voorzieningen naar een abonnementstarief van € 17,50 per 4 weken.

Met cofinanciering, programmatische afspraken en bestuursakkoorden wil het kabinet geld uit het gemeentefonds vastleggen voor diverse door het kabinet gewenste bestedingsdoelen. De ambities op het gebied van klimaatadaptie en energietransitie uit het regeerakkoord zijn hoog. De optelsom van de ambities en plannen zal leiden tot financiële krapte bij gemeenten.

Opschalingskorting/apparaatskorting

Wat staat er in het regeerakkoord?

In het regeerakkoord zelf is de opschalingskorting niet terug te vinden, maar in de bijlage met het budgettair overzicht staat de opschalingskorting als eerste maatregel van dit nieuwe kabinet genoemd. Men heeft besloten de lagere apparaatskosten gemeenten en provincies Rutte II te handhaven. Dit is de goedkoopste maatregel uit het hele regeerakkoord (0 euro in de komende kabinetsperiode, en 0 euro structureel). Dit omdat er niets verandert in de boeken van het Rijk en het beleid van het vorige kabinet hiermee onverkort wordt voortgezet. De opschalingskorting zal tot en met 2025 blijven oplopen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Ook de komende jaren blijven gemeenten geconfronteerd worden met een jaarlijks oplopende apparaatskorting. In 2018 en 2019 loopt de korting jaarlijks op met 60 miljoen euro. Vanaf 2020 lopen de bedragen die jaarlijks worden gekort op het gemeentefonds snel op, tot 130 miljoen euro in 2024 en 140 miljoen euro in 2025. Cumulatief leidt dit tot een verlaging van het gemeentefonds met structureel 795 miljoen euro (bovenop de 180 miljoen euro die de afgelopen 3 jaren al structureel is afgeroomd). Met name de oplopende kortingen na 2021 zullen meerjarige investeringsbeslissingen negatief beïnvloeden. Dit zal ook gevolgen hebben voor eventuele programmatische afspraken die het kabinet wil maken op terreinen als woningmarkt en mobiliteit.

EMU-saldo

Wat staat er in het regeerakkoord?

Het kabinet wil met decentrale overheden voor de komende kabinetsperiode afspraken maken over het aandeel in het EMU-saldo.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Vanuit Europa gelden normen voor de hoogte van de schuld en het jaarlijks financieringstekort (EMU-saldo) van de Nederlandse overheid. Bij de berekening van de schuld en het financieringstekort van de Nederlandse overheid worden ook de schulden (EMU-schuld) en financieringstekorten (EMU-saldi) van gemeenten betrokken. Nederland voldoet inmiddels weer aan deze Europese normen.

De ruimte van het toegestane financieringstekort onder de norm voor het zogenaamde structurele EMU-saldo moet worden verdeeld tussen het Rijk, gemeenten, provincies en waterschappen. Over die verdeling moeten afspraken met het nieuwe kabinet worden gemaakt. Gemeenten lenen hoofdzakelijk voor investeringen. Meer lenen in een jaar betekent een financieringstekort en dus een EMU-tekort. Omdat de uitgaven aan investeringen van gemeenten jaarlijks stijgen door onder andere inflatie en bevolkingsgroei, hebben de gezamenlijke gemeenten voldoende EMU-tekortruimte voor leningen nodig.

1 Investeren voor iedereen

1.1 Justitie en veiligheid

Regulering prostitutie en tegengaan mensenhandel

Wat staat er in het regeerakkoord?

Het kabinet wil dat gemeenten en politie over effectieve mogelijkheden beschikken om mensenhandel te voorkomen, te signaleren en te bestrijden. Mensenhandelaren mogen niet profiteren van ongelijke toezichts- en handhavingsmogelijkheden. Het wetsvoorstel Regulering prostitutie wordt aangepast. Zodat uniformiteit ten opzichte van alle sectoren in de prostitutiebranche is verzekerd en bescherming tegen mensenhandel in al deze sectoren gewaarborgd blijft.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Alle vormen van bedrijfsmatige seksuele dienstverlening, waaronder escorts en zelfstandig werkende prostituees, worden vergunningplichtig. Lokale intakegesprekken die als doel hebben om vanuit de gezondheidszorg (GGD) zicht te houden op prostituees, krijgen een wettelijke grondslag. Een pooierverbod wordt ingevoerd en betrokkenheid bij onvergunde bedrijfsmatige seksuele dienstverlening met financieel voordeel wordt strafbaar. Er wordt geïnvesteerd in regionale Prostitutie Controle Teams. Gemeenten krijgen hiermee effectieve mogelijkheden om te handhaven en misstanden te voorkomen.

De VNG blijft de ontwikkelingen van het beoogde wettelijke kader volgen, mede gelet op de uitvoerbaarheid en de handhaafbaarheid. Vooruitlopend op de uiteindelijke inwerkingtreding van de Wet regulering prostitutie en bestrijding misstanden seksbranche, is in juli 2015 al een 'Prostitutiehoofdstuk' (hoofdstuk 3 Regulering prostitutie, seksbranche en aanverwante onderwerpen) in de VNG Model Algemene Plaatselijke Verordening opgenomen. Dat hoofdstuk wordt te zijner tijd geactualiseerd.

Bevordering van mediation

Wat staat er in het regeerakkoord?

Het kabinet wil de mogelijkheid onderzoeken om buitengerechtelijke geschilbeslechting zoals mediation uit te breiden. Vooral in het bestuursrechtelijke en civiele domein kan mediation een goed alternatief zijn voor de gang naar de rechter.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Mediation is daarvan een van de middelen, als onderdeel van het informele conflicthanteringspallet. Dit vergt naast gedegen juridische kennis ook goede communicatievaardigheden.

Personen- en familierecht

Wat staat er in het regeerakkoord?

Het kabinet vindt landelijk beleid nodig om knelpunten op het gebied van vechtscheidingen op te lossen. Er wordt voor twee jaar vijf miljoen euro gereserveerd in het financieel kader voor dit landelijk beleid.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het thema vechtscheiding heeft ook impact voor gemeenten, bijvoorbeeld in het gebruik van jeugdhulp door kinderen. Er loopt op dit moment een Divorce Challenge, met als doel het aantal vechtscheidingen terug te dringen en de negatieve gevolgen voor kinderen te verminderen. Gemeenten zijn bij deze aanpak betrokken. Wij gaan er van uit dat gemeenten betrokken worden in het door het regeerakkoord genoemde landelijk beleid.

95 miljoen voor cybersecurity

Wat staat er in het regeerakkoord?

Er wordt structureel 95 miljoen euro gereserveerd voor cybersecurity. De middelen zijn onder andere bestemd voor de uitbreiding van personele capaciteit en ICT-voorzieningen. Het geld wordt verdeeld over de departementen Veiligheid en Justitie (NCTV), Defensie (MIVD), Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (AIVD), Buitenlandse Zaken, Infrastructuur en Milieu en Economische Zaken.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Uit het regeerakkoord blijkt niet hoe coalitiepartners aankijken tegen de gemeentelijke bijdrage aan het tegengaan van cybersecurity. Gemeenten hebben ook vanuit 'veiligheidsperspectief' een verantwoordelijkheid en zoeken naar wegen om daarmee om te gaan. Gelden worden alleen op departementaal niveau gereserveerd.

Opstellen ambitieuze cybersecurity-agenda

Wat staat er in het regeerakkoord?

Er wordt een ambitieuze cybersecurity-agenda opgesteld met onder meer standaarden voor Internet-of-things-apparaten, het stimuleren van bedrijven om veiliger software te maken via softwareaansprakelijkheid, het versterken van het Nationaal Cyber Security Centrum (NCSC) als aanspreekpunt van Computer emergency response teams (CERT) van alle sectoren, het stimuleren van cybersecurityonderzoek en het verbeteren van voorlichtingscampagnes op het gebied van cyberhygiëne.

Wat betekent dat voor gemeenten?

De Informatiebeveiligingsdienst is een van de hier genoemde sectorale CERTS. Het lijkt een goede zaak dat het NCSC zich versterkt en een aanspreekpunt wordt voor alle sectorale CERTS. Op dit moment richt zij zich vooral op de 'vitale' sectoren. Niet duidelijk is of deze uitbreiding dan ook betekent dat vitale gemeentelijke ICT-voorzieningen tot het aandachtsgebied gaan behoren. Dat zou voor gemeenten een goede zaak zijn. Het akkoord spreekt over cybersecurityonderzoek en het verbeteren van voorlichtingscampagnes op het gebied van cyberhygiëne. Mogelijk wordt dat ook gericht op het vergroten van bewustzijn binnen de gemeentelijke overheid.

Ontwikkelen landelijk beleid voor vrijwilligers bij politie

Wat staat er in het regeerakkoord?

Het kabinet blijft de inzet van vrijwilligers bij politie en de brandweer ondersteunen. Er komt een landelijk beleid voor vrijwilligers bij de politie met betrekking tot rechtspositie, werkzaamheden, werving en opleiding. Dit om te voorkomen dat het aantal vrijwilligers bij de politie afneemt.

Wat betekent dit voor gemeenten?

We onderschrijven het belang van vrijwilligers bij de brandweer en politie en vinden dat belemmeringen voor het vrijwilligerswerk moeten worden weggenomen. Belangrijke voorwaarde hierbij is dat ook in de toekomst het onbelaste deel van de brandweervrijwilligersvergoeding gehandhaafd blijft. Daarnaast gaan wij nog dit jaar in gesprek met het kabinet over de rechtspositie van de vrijwillige brandweer na de inwerkingtreding van de Wet Normalisering Rechtspositie Ambtenaren. Het is een grote wens van de vrijwillige brandweer om hun inzet te blijven leveren op basis van vrijwilligheid en niet op basis van een arbeidsovereenkomst.

267 miljoen euro voor Nationale Politie

Wat staat er in het regeerakkoord?

De Nationale Politie krijgt structureel 267 miljoen euro extra voor onder andere meer agenten in de wijk en rechercheurs. De verdeling van de inzet van de politie over de regio's wordt geactualiseerd en de operationele sterkte geflexibiliseerd. Hiermee kan de politie effectiever optreden en ook de digitale veiligheid vergroten. Voor uitbreiding van de capaciteit is extra geld beschikbaar. Dit onder voorwaarde dat de flexibiliseringsagenda doorgaat en dat knellende kaders worden weggenomen,

zoals sectorspecifieke beperkingen ten opzichte van de Arbeidstijdenwet. De diversiteit binnen de politie wordt vergroot.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De politie krijgt extra geld voor onder andere meer wijkagenten en rechercheurs. De regioburgemeesters en het OM, met steun van de VNG, hebben gepleit voor een investering oplopend naar 1 miljard euro in 2025. De 267 miljoen euro zijn in dat verband een eerste stap. Tegelijkertijd zien we in de financiële paragraaf bij het regeerakkoord dat deze extra middelen ook bestemd zijn voor 'innovatie' en werkgeverschap. Ook zit aan uitbreiding van de sterkte de voorwaarde verbonden dat aangesloten wordt bij een flexibiliseringsagenda.

Het vorige kabinet nam het initiatief tot een 'flexibiliteitsagenda' voor de politie. Deze agenda is kritisch ontvangen door ons en regioburgemeesters, vanwege het hoge gehalte aan nieuwe bureaucratische procedures. Ook zijn er vragen over de gevolgen van flexibilisering op de mogelijkheden om lokaal sturing te geven aan de inzet van de politie. De actualisering van de verdeling van de inzet van politie over de regio's zorgt mogelijk voor herverdelingseffecten, die tot problemen kunnen leiden vanwege de schaarste aan politiecapaciteit. Ten slotte valt op dat niet wordt ingegaan op ontwikkelingen binnen het politiestel. En ook niet op de vraag of de huidige, door gemeenten als onbevredigend ervaren aansturing door één minister die zowel over veiligheid als justitie gaat, gaat veranderen.

Aanpak radicalisering

Wat staat er in het regeerakkoord?

Terrorismebestrijding vergt onverminderd aandacht. De rapportages over het dreigingsbeeld tonen aan dat we ook in de komende periode op veel borden tegelijk moeten schaken. Voor preventie en deradicalisering moeten we bezien welke aanpak het meest effectief is en hoe 'best practices' worden gedeeld en uitgevoerd. Ook moet alles in het werk gesteld om te voorkomen dat 'haatpredikers' een podium krijgen. Daarnaast blijven ook repressieve maatregelen noodzakelijk, waarbij telkens kritische afwegingen nodig zijn over de mate van inperking privacy en overige vrijheden. Voor contraterrorisme is 13 miljoen euro extra per jaar beschikbaar.

Het kabinet wil het verzamelen van (internationaal) bewijs tegen (potentiële) terugkeerders grondiger aanpakken en tegengaan dat ze in de tussentijd zich vrijelijk in Nederland kunnen bewegen. Daarom komt er wetgeving. Op basis van deze wetgeving kunnen terugkeerders langere tijd in voorlopige hechtenis gehouden worden, waarbij de rechter kritisch kan blijven toetsen of daartoe (nog) aanleiding bestaat. Deze wetgeving omvat verder de strafbaarstelling van opzettelijk verblijf zonder toestemming in een gebied dat onder controle van een terroristische organisatie staat, én verruiming van de mogelijkheid van DNA-onderzoek bij verdenking van een terroristisch misdrijf.

Daarnaast wil het kabinet (financiële) beïnvloeding van organisaties in Nederland vanuit het buitenland en via social media tegengaan door geldstromen zichtbaar te maken en, daar waar misbruik wordt gemaakt van onze vrijheden, ze zoveel mogelijk te beperken.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De focus van het kabinet is uitsluitend gericht op jihadisme en terrorisme, waarbij er aandacht is voor zowel preventie als repressie. De meest concrete (mogelijke) nieuwe maatregelen zijn gericht op repressie. Buiten jihadisme/terrorisme is er geen aandacht voor polarisatie als breder thema. Zo gaat het kabinet niet in op spanningen tussen etnische gemeenschappen of de aanpak van extreemrechtse of extreemlinkse bewegingen.

Het vraagstuk van geldstromen en haatpredikers speelde eerder bij gemeenten, bijvoorbeeld bij financieringskwesaties omtrent lokale moskeeën. Nationaal beleid kan het gemakkelijker maken om lokaal tot goede afwegingen te komen, maar kan ook juist een hinderpaal zijn. Veel zal afhangen van de concrete uitwerking van de voornemens. Belangrijk punt: de burgemeester is geen verlengstuk van staatsveiligheid. De burgemeester heeft juist een verbindende rol in de lokale gemeenschap en een belangrijke rol in het bewaken van de normen van de constitutionele rechtsorde voor alle burgers in de gemeente.

Aanpak ondermijning

Wat staat er in het regeerakkoord?

Er komt een speciale 'Ondermijningswet' om de juridische knelpunten in de huidige aanpak van georganiseerde criminaliteit en ondermijnende criminaliteit op te lossen. Ook komt er een ondermijningsfonds met eenmalig 100 miljoen euro voor de intensivering van de aanpak. Voor een effectieve aanpak moet er meer oog zijn voor innovaties binnen het strafrecht en voor creativiteit in de aanpak van ondermijning. Er komt intensieve samenwerking tussen verschillende publieke en private instanties, zoals dat nu ook gebeurt tussen de Taskforce Brabant Zeeland en Intensivering Zuid Nederland.

Er komt een verbod op Outlaw Motorcycle Gangs (criminele motorbendes). Dit verbod maakt deel uit van de ambitie van het kabinet voor een integrale aanpak van ondermijning en georganiseerde criminaliteit. Motorbendes ontwrichten de samenleving door intimidatie en bedreiging van het lokale bestuur en door drugsoverlast, witwaspraktijken, fysiek geweld en tal van andere criminele activiteiten.

Onze democratische rechtsstaat moet weerbaarder worden tegen radicale antidemocratische krachten. De verbodsbepalingen voor radicale organisaties die tot doel hebben om onze democratische rechtsstaat omver te werpen of af te schaffen, worden uitgebreid door aanpassing van art 2:20 BW.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Om effectief te zijn is een integrale aanpak van ondermijning noodzakelijk, waarbij de verschillende overheidsinstanties als één overheid optreden en ook samenwerken met private instanties. Naast strafrechtelijke aanpak van ondermijnende criminaliteit zijn ook bestuursrechtelijke, fiscale en privaatrechtelijke maatregelen nodig. Gemeenten spelen hierbij een belangrijke rol. Met de speciale 'Ondermijningswet' zijn gemeenten straks beter in staat om de noodzakelijke informatie-uitwisseling met andere partijen én binnen de gemeenten zelf vorm te geven.

Voor een intensivering van de aanpak van ondermijning kan men een beroep doen op een bijdrage uit het nieuw op te zetten ondermijningsfonds. Het kabinet voedt dit fonds eenmalig met 100 miljoen euro. Om een blijvende impuls mogelijk te maken zou men dit fonds structureel kunnen voeden met de opbrengsten van afgepakt vermogen vanuit de georganiseerde criminele wereld. Een verbod op de Outlaw Motorcycle Gangs helpt gemeenten bij de aanpak van ondermijning en georganiseerde criminaliteit. Dan hebben gemeenten naar verwachting minder last van intimidatie en bedreigingen richting lokale bestuurders en ambtenaren.

Cannabisbeleid

Wat staat er in het regeerakkoord?

Het kabinet kondigt aan dat er binnenkort wet- en regelgeving komt voor uniforme experimenten met het gedoogd telen van wiet voor recreatief gebruik.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten hebben in de afgelopen jaren gewezen op de positieve effecten van het gedoogbeleid voor cannabis op de volksgezondheid, criminaliteit en overlast. Het gedoogd telen van wiet realiseert het streven naar een gesloten coffeeshopketen, met als uitgangspunt een consistent beleid voor de hele keten van productie tot gebruik. De experimenten worden uitgevoerd in een aantal (middel)grote gemeenten (maximum 10 gemeenten).

Zorg en veiligheid

Wat staat er in het regeerakkoord?

In het regeerakkoord ontbreekt de verbinding van zorg en veiligheid.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het ontbreken van de verbinding van zorg en veiligheid is een gemiste kans nu gemeenten samen met justitie- en zorgpartners hard aan het werk zijn om tot een gedeelde integrale aanpak te komen,

bijvoorbeeld via de zorg- en veiligheidshuizen. Het beleid en de aanpak rondom kwetsbare personen met multiproblematiek komt in zijn geheel niet naar voren in het hoofdstuk Justitie en veiligheid. Onder het hoofdstuk Zorg is wel aandacht voor geestelijke gezondheidszorg en jeugdhulp, maar de focus ligt daarbij echt op de harde zorgthematiek.

1.2 Bestuur en Koninkrijksrelaties

Ruimte voor dienstverlening in gezamenlijke programmatische afspraken gemeenten en provincies

Wat staat er in het regeerakkoord?

Een goed functionerend openbaar bestuur weet zich aan te passen aan maatschappelijke en technologische ontwikkelingen. Aanpassing aan de digitale samenleving is niet alleen noodzakelijk, het biedt ook mogelijkheden voor een betere dienstverlening. In de uitvoering van belangrijke overheidstaken spelen gemeenten en provincies een steeds belangrijkere rol. In gezamenlijke programmatische afspraken met provincies en gemeenten moet hiervoor ruimte zijn, naast nationale opgaven waar we samen voor staan. In het gemeente- en provinciefonds komt extra geld beschikbaar voor deze taken.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het is nog niet geheel duidelijk hoe de ambitie van het kabinet in de praktijk vorm moet krijgen en welke impact deze exact op gemeenten zal hebben. Een aantal voorzieningen (Mijnoverheid, BRP, DigiD) wordt genoemd, maar het is de vraag hoe de vernieuwing van de overheid in het licht van digitalisering gericht kan worden op maatschappelijke opgaven. Het is belangrijk om opgedane kennis en ervaring de nieuwe initiatieven succesvol te laten ondersteunen. Met de ingezette beweging van Samen Organiseren kunnen gemeenten de ambitieuze agenda van het Rijk samen versterken.

Modernisering BRP, versleutelen data en verbeteren DigiD

Wat staat er in het regeerakkoord?

De Basisregistratie Personen (BRP) wordt gemoderniseerd en zal de email-adressen van burgers bevatten. Gegevens van burgers in basisadministraties en andere privacygevoelige informatie wordt altijd versleuteld opgeslagen en de DigiD wordt veiliger gemaakt.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het voornemen om de BRP te moderniseren kan consequenties hebben voor het pasgenomen besluit door de minister van BZK om te stoppen met de operatie BRP. Gemeenten zijn samenwerkingspartner in de uitvoering van Wet BRP en zullen hun bijdrage ook bij de modernisering leveren. De wens om de beschikking te hebben over een e-mailadres is begrijpelijk vanuit verschillende dienstverleningsprocessen en zal samen met gemeenten verder moeten worden uitgewerkt. Omtrent de versleuteling van gegevens en het veiliger maken van DigiD zijn eveneens de consequenties voor gemeenten nog niet duidelijk. Gemeenten dringen er bij de regering op aan dat nadere invulling van deze voornemens samen gemeenten hen zal worden opgepakt en de impact tijdig in kaart wordt gebracht.

Vergrote eigen regie op persoonsgegevens: beperkte deling mogelijk

Wat staat er in het regeerakkoord?

Ter bevordering van de privacy wordt de eigen regie op persoonsgegevens vergroot. Gebruikers van overheidsdiensten krijgen de mogelijkheid zelf maatschappelijk relevante instanties en organisaties aan te wijzen, waaraan een beperkt aantal persoonsgegevens automatisch kan worden verstrekt.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het is nog onduidelijk wat er in onderliggende infrastructuur moet worden gerealiseerd om deze wens in de praktijk te brengen. In aanloop naar realisatie van de Algemene Verordening Gegevensbescherming hebben gemeenten in ieder geval al voldoende uitdagingen om te voorzien in de regelgeving. In hoeverre deze eigen regie op persoonsgegevens aanvullende acties vereist is nog niet helder.

Ondersteuning versterking voorbereiding, opleiding en toerusting raadsleden

Wat staat er in het regeerakkoord?

In een goed functionerend openbaar bestuur spelen gemeenten en provincies een belangrijke rol. Het kabinet ondersteunt de versterking van de voorbereiding, opleiding en toerusting van de gemeenteraden en Provinciale Staten.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het is belangrijk dat burgers zich verbonden voelen met de publieke zaak en bereid zijn zich beschikbaar te stellen voor een politieke functie. De afgelopen jaren zien we een verminderde toestroom van politieke ambtsdragers door de onzekerheid van het ambt en een veranderend politiek klimaat. Het ambt moet aantrekkelijk zijn en blijven. Een goede rechtspositie van politieke ambtsdragers is hierbij essentieel met ruimte voor scholing en opleiding. Voor een kwalitatief goed openbaar bestuur is het belangrijk dat er een passende beloning is voor alle politieke ambtsdragers. Dit geldt specifiek voor raadsleden waarbij de zwaarte van het raadslidmaatschap en de (onkosten)vergoeding in een juiste verhouding moet staan. Daarnaast willen wij verdere versoering voorkomen van de rechtspositie van politieke ambtsdragers en gaan daarover met het kabinet in gesprek.

Regionale samenwerking en herindeling

Wat staat er in het regeerakkoord?

Het kabinet wil de politieke verantwoording over gemeentelijke samenwerking versterken. En gemeentelijke herindeling bij gemeenten die langdurig in hoge mate afhankelijk zijn van gemeenschappelijke regelingen om essentiële taken uit te voeren.

Ook wil het kabinet aanpassing van de Wet Gemeenschappelijke regelingen (Wgr) om de politieke verantwoording over gemeentelijke samenwerking te verbeteren. Gemeenteraden kunnen met de wijziging hun controlerende rol beter uitvoeren en zo nodig ingrijpen. Het is aan de provincie om een herindelingsprocedure op basis van de Wet Algemene regels herindeling (Wet Arhi) te starten bij gemeenten die langdurig en in hoge mate afhankelijk zijn van gemeenschappelijke regelingen om taken uit te voeren. Om een adequaat voorzieningenniveau op peil te houden komt er ruimte voor experimenten in krimpregio's, bijvoorbeeld voor de clustering van de voorzieningen.

In deze kabinetsperiode wordt in totaal 900 miljoen euro gereserveerd voor de aanpak van regionale knelpunten, waaronder nucleaire problematiek, ESTEC, Zeeland, Eindhoven, Rotterdam-Zuid en de BES-eilanden.

Wat betekent het voor gemeenten?

Om in het sociale en fysieke domein landsdekkend samen te werken is het essentieel dat de gemeenteraad een belangrijkere rol krijgt bij de samenwerking. Het kabinet pleit echter voor een sterkere rol van de provincies om herindeling aan te moedigen bij gemeenten die afhankelijk zijn van samenwerken. Daarbij meldt het kabinet dat het niet met blauwdrukken wil werken en telkens de lokale en regionale situatie leidend wil laten zijn.

Voor de decentrale overheden is het belangrijk dat de spelregels voor interbestuurlijke verhoudingen (bestuurlijk-juridisch, financieel en informatiekundig) worden doorontwikkeld. Dit is nodig om de samenwerking op regionale en nationale opgaven (bijvoorbeeld City Deals en regiodeals) goed te laten verlopen.

Verruiming van openheid

Wat staat er in het regeerakkoord?

Het kabinet hecht eraan dat de overheid transparant en open is. Er is een initiatiefvoorstel Open Overheid aanhangig. Er wordt onderzocht hoe de verruiming van openheid gestalte kan krijgen zonder hoge kosten voor de organisatie en uitvoering. Het kabinet treedt daartoe in overleg met de initiatiefnemers.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het moet blijken hoe ervoor kan worden gezorgd dat de verruiming van openheid zonder hoge kosten voor de organisatie en uitvoering gepaard gaat. Aanpassing van de Wet openbaarheid van bestuur en een verruiming van de bewaartermijnen in de Archiefwet kan een praktische en efficiënte oplossing bieden.

Professionalisering bestuur

Wat staat er in het regeerakkoord?

Het kabinet wil de gemeenteraden versterken en een open en transparante overheid.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het Rijk ondersteunt de versterking van de voorbereiding, opleiding en toerusting van gemeenteraadsleden. Het kabinet heeft gehoor gegeven aan de oproep om te investeren in de raadsleden, dit mede gelet op de gemeenteraadsverkiezingen. Dat gaat onder meer om de vergoeding van raadsleden, met name in kleine gemeenten.

Democratische vernieuwing

Wat staat er in het regeerakkoord?

Het kabinet wil in overleg met gemeenten een Right to Challenge-regeling voor burgers en lokale verenigingen. Ten behoeve van overname van uitvoering van collectieve voorzieningen, zoals het onderhoud van een park, het beheer van sportvelden of andere maatschappelijke voorzieningen. Daarnaast wil het kabinet met enkele gemeenten experimenteren met een recht op overname (het Right to Bid). Hierbij krijgen buurtbewoners het eerste recht om maatschappelijke voorzieningen over te nemen en de bijbehorende functie voort te zetten.

Wat betekent het voor gemeenten?

De Right to Challenge-regeling geeft burgers en lokale verenigingen de mogelijkheid een alternatief voorstel in te dienen voor de uitvoering van collectieve voorzieningen in hun directe omgeving. Bijvoorbeeld voor het onderhoud van een park, het beheer van sportvelden of andere maatschappelijke voorzieningen.

Voor gemeenten is van belang dat er méér mogelijkheden worden gecreëerd, die inwoners zelf ruimte geven om invloed uit te oefenen op belangrijke maatschappelijke opgaven en publieke taken, via nieuwe vormen van democratische instrumenten aanpalend aan de representatieve democratie. Uiteraard aan gemeenteraden of zij mee willen doen aan het experiment.

Deconstitutionalisering van de benoeming van de burgemeester

Wat staat er in het regeerakkoord?

Het kabinet wil dat de behandeling wordt voortgezet van het initiatiefvoorstel tot grondwetsherziening in tweede lezing over de deconstitutionalisering van de benoeming van de burgemeester en de Commissaris van de Koning.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Met het initiatiefwetsvoorstel wordt de benoeming van de burgemeester en van de Commissaris van de Koning uit de Grondwet gehaald. De aanstellingswijze wordt dan in een gewone wet geregeld, zodat deze makkelijker kan worden gewijzigd. Dit maakt de weg vrij voor de gekozen burgemeester.

De aanstellingswijze van de burgemeester is echter niet los te zien van de werking van het gehele lokale democratische systeem. Als daarin één element wijzigt, heeft dat onherroepelijk effect op de relatie met de andere onderdelen en de positie van de andere politieke ambtsdragers. En daarmee op de lokale democratie als geheel. De aanstellingswijze van de burgemeester vormt dus geen geïsoleerd vraagstuk.

Eerst moeten voorstellen worden ontwikkeld voor het versterken van de lokale democratie. Daarbij moet de relatief onafhankelijke positie en stabiliserende rol van de burgemeester binnen het huidige bestel gewogen worden. Deze weging gebeurt aan de hand van recente ontwikkelingen zoals de vormgeving van het lokaal bestuur in een participatieve netwerksamenleving, ondermijning, radicalisering en de decentralisaties. Deze actuele kwesties zorgen immers voor een substantiële verzwaring van het burgemeestersambt. Vanuit die voorstellen kan men verder kijken naar een eventuele wijziging in de aanstelling van de burgemeester.

Open data

Wat staat er in het regeerakkoord?

Het kabinet stelt dat de overheid over veel algemene, openbare informatie beschikt. Deze data worden goed vindbaar en toegankelijk gemaakt, in de vorm van open data.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het doel van open data is het bevorderen van transparantie van overheidshandelen en vrij hergebruik van informatie voor het creëren van economische waarde. Als informatie op eigen initiatief ter beschikking wordt gesteld als open data, dan is deze informatie ook bedoeld voor hergebruik. Er is in het regeerakkoord geen bedrag voor het open databeleid opgenomen. Waarschijnlijk is dit beleid voor gemeenten van beperkte betekenis.

Verkiezingen en referenda

Wat staat er in het regeerakkoord?

Het kabinet vindt dat de toegankelijkheid van stemlokalen voor mensen met een beperking aandacht verdient.

Het kabinet constateert dat het nationaal raadgevend referendum als tussenstap niet heeft gebracht wat ervan werd verwacht, onder meer door een controverse over de wijze van aanvragen en verschillende interpretaties van de uitslag. Het kabinet wil daarom een pas op de plaats maken. De Wet raadgevend referendum wordt ingetrokken.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De toegankelijkheid van stemlokalen voor mensen met een beperking heeft de volle aandacht van de gemeenten. Dat blijkt ook uit het recente onderzoek dat Cebeon in opdracht van het ministerie van BZK naar de toegankelijkheid van stemlokalen tijdens de Tweede Kamerverkiezingen op 15 maart 2017 heeft uitgevoerd. Uit het onderzoek blijkt dat verbetering nog steeds nodig en mogelijk is. Daarvoor wordt een aantal aanbevelingen gedaan. Het kabinet komt met een beleidsreactie op de uitkomsten van het onderzoek.

Op het houden van een raadgevend referendum zijn diverse bepalingen uit de Kieswet van (overeenkomstige) toepassing. Dat betekent dat de gemeenten de uitvoering verzorgen. Het afschaffen van de mogelijkheid van een raadgevend referendum te houden, betekent dus ook dat een taak van de gemeente vervalt.

1.3 Onderwijs en onderzoek

Beperking van geslachtsregistratie

Wat staat er in het regeerakkoord?

Het kabinet streeft naar beperking van geslachtsregistratie waar mogelijk.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De beperking van de geslachtsregistratie heeft mogelijk gevolgen voor de BRP.

Kansen en Talenten

Wat staat er in het regeerakkoord?

Het kabinet trekt 170 miljoen euro uit voor versterking van de vroeg- en voorschoolse educatie. Daarmee realiseert het kabinet een aanbod van 16 uur per week voor achterstandsleerlingen. Het budget voor het onderwijsachterstandenbeleid wordt verhoogd met 15 miljoen euro per jaar en de verdeling wordt geactualiseerd.

Het kabinet zet de ingezette systematiek van passend onderwijs voort. Wel onderzoekt het kabinet op welke wijze het leerrecht van kinderen wettelijk kan worden vastgelegd. Ook bekijkt het kabinet, mede met het oog op leerlingen met een ernstig meervoudige handicap, hoe de zorg voor leerlingen binnen een beperkt aantal onderwijsinstellingen met complexere casuïstiek direct uit de middelen voor zorg in onderwijstijd kan worden gefinancierd. De zorg thuis moet daarbij adequaat blijven. Om ervoor te zorgen dat het geld voor passend onderwijs ook echt in de klas terecht komt, komt er onafhankelijk toezicht op de samenwerkingsverbanden.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Er komt 170 miljoen euro extra beschikbaar voor vroeg- en voorschoolse opvang vanaf 2019. Dit biedt gemeenten meer mogelijkheden om verder te werken aan de ontwikkeling van de Integrale Kindcentra.

De impuls in de kinderopvangtoeslag en de lagere ouderbijdrage zal de komende jaren een positief effect hebben op de vraag naar opvang. Voor aanbieders van Voorschoolse Educatiearrangementen heeft dit regeerakkoord echter de meeste impact. Enerzijds is het positief dat er een groter VE aanbod wordt gefinancierd, anderzijds ligt er een uitdaging om het geïntegreerde aanbod - in groepen waar ook kinderen zonder achterstandsrisico zitten - in stand te houden. Met de extra 15 miljoen euro wordt de korting op het Onderwijsachterstandenbeleid van 65 miljoen euro slechts gedeeltelijk teruggedraaid. Het is nog niet duidelijk hoe dit zal uitwerken op de herijking van de gewichtenregeling.

Voor gemeenten betekent de opgave om de financiering van de combinatie zorg en passend onderwijs eenduidiger en eenvoudiger te regelen mogelijk een nieuwe blik op de manier van inkopen van zorg, maar ook op het samenwerken met onderwijs en (jeugd)hulp partners. De mogelijke aanpassing van financiering voor instellingen met leerlingen met een ernstig meervoudige handicap naar een directe financiering heeft mogelijk ook gevolgen voor gemeentelijke verantwoordelijkheden ten aanzien van deze doelgroep.

Krachtig beroepsonderwijs

Wat staat er in het regeerakkoord?

Praktijkonderwijs is een afzonderlijke en volwaardige schoolsoort. Dit wordt tot uitdrukking gebracht doordat steeds meer leerlingen na afronding een tastbaar bewijs krijgen van hetgeen ze hebben geleerd. Samenwerking met het mbo wordt gestimuleerd om te bevorderen dat meer leerlingen uit het praktijkonderwijs doorstromen naar het mbo en de arbeidsmarkt.

Mbo-instellingen krijgen de mogelijkheid om aan studenten die aan een entree- of niveau 2-opleiding niet hun diploma halen, een vakcertificaat uit te reiken dat laat zien wat een student heeft geleerd. Studenten die een vakcertificaat hebben ontvangen, moeten op een later moment de gelegenheid hebben om alsnog een diploma te behalen. Instellingen moeten diplomagericht onderwijs blijven verzorgen en ontvangen voor het uitreiken van een vakcertificaat dan ook geen diplomabekostiging. Na vier jaar vindt een evaluatie plaats en wordt besloten over al dan niet voortzetten van deze werkwijze. Het experiment vraagfinanciering wordt uitgebreid naar het mbo. In het mbo worden de eisen aan het regionaal arbeidsmarktperspectief aangescherpt en wordt meegenomen of een opleiding voldoende aansluit op het beroepenveld. Daarnaast wordt de macrodoelmatigheid van bestaande opleidingen in het hoger onderwijs getoetst. Er komen instrumenten om in te grijpen bij opleidingen die studenten onvoldoende voorbereiden op de arbeidsmarkt.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Aansluitingsvraagstukken in de overgang van vmbo en mbo is een belangrijk thema. Het is belangrijk dat jongeren die geen startkwalificatie kunnen behalen, een vakcertificaat kunnen behalen waarmee ze ook een plek op de arbeidsmarkt veroveren. Jongeren die een diploma behalen hebben een grotere kans om volwaardig mee te kunnen draaien. Dit voorkomt de kans op uitval en de dus de kans dat jongeren al vroeg in de bijstand komen, of dat ze helemaal niet meer in beeld zijn. Een regionaal arbeidsmarktperspectief en de aansluiting van onderwijs naar arbeidsmarkt en het vakcertificaat zou in (regionaal) overleg met onderwijs, gemeenten en werkgevers moeten worden gemaakt. Dit kan niet zonder middelen. Het is jammer dat er voor een vakcertificaat geen diplomabekostiging komt. Hier zouden nadere afspraken over gemaakt moeten worden, zodat scholen er ook voldoende op inzetten, om uitval te voorkomen.

In het regeerakkoord is geen aandacht voor de driehoek onderwijs, arbeid en zorg. Terwijl juist de rol van gemeenten hierin groter is geworden. De RMC-regio's hebben een grotere regierol gekregen om jongeren langer te volgen, in beeld te houden en uitval te voorkomen.

Maatschappelijke diensttijd

Wat staat er in het regeerakkoord?

De mogelijkheid van een maatschappelijke diensttijd wordt ingevoerd (maximaal zes maanden). Samen met maatschappelijke organisaties, gemeenten en provincies wordt deze maatschappelijke diensttijd opgezet. Maatschappelijke organisaties kunnen ieder jaar bij medeoverheden projecten voorstellen die voor deze diensttijd in aanmerking komen. Voor de maatschappelijke diensttijd is budget beschikbaar dat oploopt tot 100 miljoen euro per jaar.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten speelden in het verleden een belangrijke rol bij de invoering van de maatschappelijke stage, die om bezuinigingsredenen is ingetrokken. Gemeenten moeten in staat gesteld worden om ervaringen uit te wisselen. Daarnaast moeten gemeenten menskracht ter beschikking hebben om te kunnen beoordelen waar begeleiding nodig is en voor ondersteuning van de ingediende projectvoorstellen.

5 miljoen voor laaggeletterdheid

Wat staat er in het regeerakkoord?

Het kabinet gaat verder met het beleid om laaggeletterdheid terug te dringen. Het budget hiervoor wordt met 5 miljoen euro per jaar verhoogd.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Momenteel wordt laaggeletterdheid bestreden via het interdepartementale actieprogramma Tel mee met Taal 2016–2018. Het gaat daarbij o.a. om taalakkoorden ondersteund door de stichting Lezen & Schrijven, programma's van de Koninklijke Bibliotheek als Boekstart en deBibliotheekopschool, en subsidies voor het bereiken van laagtaalvaardige gezinnen, die lokaal worden uitgevoerd. Het regeerakkoord continueert/versterkt deze inzet.

Kwalificatieplicht naar 21 jaar

Wat staat er in het regeerakkoord?

Het kabinet wil de kwalificatieplicht verhogen naar 21 jaar.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het behalen van een startkwalificatie is niet voor alle jongeren haalbaar. Deze jongeren zullen dan ook weinig gemotiveerd zijn als zij nóg langer naar school moeten dan nu al het geval is. De kans bestaat dat gemeenten grote financiële consequenties ondervinden van de verhoging van de kwalificatieplicht van 18 naar 21 jaar. Mogelijke kosten zijn enerzijds de kosten voor de handhaving van de kwalificatieplicht. Anderzijds valt er een toename van de kosten te verwachten voor de begeleiding terug naar school. De kans bestaat dat de groep ongemotiveerden groter wordt, waardoor het moeilijker

wordt voor intensieve begeleiding. Wij zijn van mening dat de nadruk moet liggen op preventie van voortijdig schoolverlaten en verzuim. Daarnaast is inzet op maatschappelijke integratie via geschikte en toegankelijke (leer)werkplekken voor kwetsbare jongeren van groot belang.

Vrijheid van onderwijs

Wat staat er in het regeerakkoord?

Het toelatingsbeleid van scholen en het leerlingenvervoer op basis van denominatie blijven ongewijzigd.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Sinds de decentralisaties zijn gemeenten niet meer alleen verantwoordelijk voor het leerlingenvervoer, maar ook, als dat noodzakelijk is, voor (de bekostiging van) het vervoer naar locaties waar jeugdhulp wordt geboden. Veel gemeenten zijn nu op zoek naar mogelijkheden om de verschillende vormen van vervoer in één, voor gebruikers overzichtelijke regeling, onder te brengen. Leidende vraag daarbij is dan: welke vorm van vervoer of vergoeding is noodzakelijk voor deze specifieke ouder(s) en hun kind(eren)? Het vervoer op basis van denominatie van een school belemmert deze integratie van vervoersvormen. Bij dit vervoer gaat het immers om de eigen keuze van de ouders. Er is minstens één school dichterbij huis, die het kind ook het passende onderwijs en de noodzakelijke begeleiding kan geven.

1.4 Zorg

Goede zorg voor ouderen

Wat staat er in het regeerakkoord?

Het kabinet investeert veel in de intramurale ouderenzorg: 2,1 miljard euro in de verpleeghuiszorg en 180 miljoen euro voor het Wlz-programma waardig ouder worden (het terugdraaien van de Wlz-taakstelling van 180 miljoen euro). Voor eHealth is 40 miljoen euro beschikbaar. Het kabinet wil de ouderenzorg thuis monitoren met aandacht voor wat de maatschappelijke ondersteuning inhoudt, de kwaliteit van keukentafelgesprekken, onafhankelijke cliëntondersteuning en procedures voor klachten en bezwaren. Op basis van de evaluatie van de Wmo pakt het kabinet knelpunten gericht aan. Het kabinet wil met gemeenten afspraken maken over de ondersteuning van mantelzorgers, zoals respijtzorg en dagopvang, goede communicatie over het aanbod en de gebruikelijke hulp.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Wij zijn positief over het feit dat de achterstanden in de kwaliteit van verpleeghuizen hierdoor weggewerkt kunnen worden. Het is belangrijk dat mensen die aangewezen zijn op intramurale ouderenzorg, kunnen rekenen op een verantwoord niveau van zorg. We wijzen erop dat de laatste 10 à 15 jaar, en zeker sinds de decentralisaties in 2015, het de centrale beleidsdoelstelling is om mensen in staat te stellen zo lang als ze willen zelfstandig te blijven wonen (dan wel zo snel als ze dat willen weer zelfstandig te gaan wonen). En dat dit een vernieuwingsproces is dat de komende jaren commitment blijft vragen van zowel de lokale en regionale partijen als van de landelijke overheid. De meeste ouderen wonen zelfstandig (92% van de mensen van 75 jaar en ouder). Gemeenten ondersteunen deze ouderen waar nodig om zo lang mogelijk zelfredzaam te blijven en te kunnen participeren. Wij maken ons grote zorgen dat vanwege het grote bedrag dat nodig is voor het kwaliteitskader verpleeghuiszorg, er nauwelijks ruimte overblijft om de doorontwikkeling van het zelfstandig wonen impulsen te blijven geven. We zullen er bij de Kamer op aandringen dat de middelen voor de intramurale zorg deels worden ingezet voor projecten waar ook zelfstandig wonende ouderen gebruik van kunnen maken.

Gratis VOG voor vrijwilligers in afhankelijkheidssituatie

Wat staat er in het regeerakkoord?

Vrijwilligers die werken met mensen in een afhankelijkheidssituatie kunnen voortaan een gratis Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG) aanvragen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Een heldere definitie van de 'afhankelijkheidssituatie' is niet gegeven. Specifieke doelgroepen konden al een gratis VOG aanvragen. Gemeenten hebben de keuze om ook voor andere doelgroepen een gratis VOG te verstrekken. Daarnaast kunnen gemeenten inzetten op preventie en het bespreekbaar houden van het onderwerp, op vergroten van de aangiftebereidheid, op verhoging van het opheldeeringspercentage en het verkorten van de doorlooptijden.

Preventie en gezondheidsbevordering

Wat staat er in het regeerakkoord?

Het kabinet stelt 170 miljoen euro beschikbaar voor preventie en gezondheidsbevordering en wil met alle relevante partijen, waaronder gemeenten, een nationaal preventieakkoord sluiten. De focus van het akkoord ligt op het terugdringen van roken en overgewicht.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Een goede gezondheid is een essentiële voorwaarde voor mensen om mee te kunnen doen in de samenleving. De VNG is daarom medeondertekenaar van de brief aan de formateur waarin het nieuwe kabinet gevraagd wordt preventie van gezondheid te agenderen en samen met maatschappelijke partners etc. en gemeenten preventie aan te pakken. De extra middelen van het kabinet en de gezamenlijke inzet op gezondheidspreventie geven het gemeentelijke gezondheidsbeleid een belangrijke impuls. Wat echter wel opvalt, is dat preventie beperkt wordt tot roken en overgewicht. Preventie zou sociaal-domeinbreed moeten worden ingezet zodat de 1e lijn ontlast wordt (helpt van spreekuren huisartsen is niet zorggerelateerd). Het kabinet focust wel op de beweging van de tweede naar de eerste lijn (huisartsen moeten meer gaan overnemen) maar niet op de beweging van eerste lijn naar nulde lijn (sociaal domein). Het belang van sterke wijkteams wordt nergens genoemd. Het Preventieakkoord zou vooral een lokale uitwerking moeten hebben. Gemeenten erkennen de positieve effecten van sport en bewegen op gezondheid en doen mee met landelijke programma's als 'Jongeren op gezond gewicht'. Gemeenten kunnen de verbinding van sport met andere lokale domeinen op basis van het regeerakkoord tevens blijven bevorderen via de bijna 3000 buurtsportcoaches in het kader van de Brede impuls combinatiefuncties. Het kabinet gaat opnieuw zorgakkoorden afsluiten met ziekenhuizen en GGZ maar ook hier mist de verbinding naar het gemeentelijk domein.

Curatieve zorg

Wat staat er in het regeerakkoord?

Er worden opnieuw hoofdlijnenakkoorden (2019-2022) gesloten over medisch-specialistische zorg, geestelijke gezondheidszorg, huisartsenzorg en multidisciplinaire zorg en wijkverpleging met een totale opbrengst van 1,9 miljard euro per jaar. Als de uitgaven onverwacht hoger uitvallen, dan wordt het macrobeheersingsinstrument ingezet.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Ambulante zorg en verschuivingen naar het sociale domein zijn niet per se goedkoper. Een verschuiving kan vergaande gevolgen hebben voor de organisatie van het sociaal domein in gemeenten.

Geestelijke gezondheidszorg

Wat staat er in het regeerakkoord?

Een integrale aanpak voor GGZ-cliënten die buiten een instelling wonen door gemeenten, zorgaanbieders en verzekeraars bij zorg, ondersteuning, participatie, schuldaanpak, scholing en huisvesting, met aandacht voor de omwonenden. Er komt in principe een wetsvoorstel om de Wet langdurige zorg (Wlz) ook toegankelijk te maken voor GGZ-cliënten die langdurige zorg nodig hebben.

In lijn met de lopende aanpak komt er een beter vangnet voor mensen met verward gedrag. Daar waar nodig moet regionale 24/7-crisis zorg met voldoende crisisplaatsen en vervolgzorg aanwezig zijn. Voor cliënten komen er meer mogelijkheden voor tijdelijke opname op eigen verzoek en na een gesprek met een professional. Dit helpt crisissituaties voorkomen en politie en hulpdiensten ontlasten

Wat betekent dit voor gemeenten?

De oproep om tot een integrale aanpak te komen voor GGZ-cliënten die buiten een instelling wonen, sluit aan bij wat gemeenten willen, maar de randvoorwaarden die daarvoor nodig zijn worden niet ingevuld: GGZ-professionals in de wijk, middelen om ook hier maatwerk te bieden, een basis om de noodzakelijke informatiedeling mogelijk te maken.

Gemeenten wachten op een wetsvoorstel om de Wlz ook toegankelijk te maken voor GGZ-cliënten met een langdurige zorgvraag. We hebben nog veel vragen over welke cliënten toegang krijgen tot de Wlz en wat dit betekent voor de gemeentelijke middelen voor beschermd wonen. Een eerste inschatting geeft een orde van grootte van 500 miljoen. Het wetsvoorstel zal gevolgen hebben voor het nieuw te ontwikkelen verdeelmodel voor beschermd wonen. We zijn benieuwd naar het tijdspad gezien de samenhang met de doordecentralisatie van beschermd wonen. We gaan ervan uit dat de VNG betrokken zal worden bij de ontwikkeling van het wetsvoorstel.

Jeugdhulp

Wat staat er in het regeerakkoord?

In het regeerakkoord worden onder jeugdhulp de volgende thema's benoemd:

- Het belang van ondersteuning van ouders via bijvoorbeeld scholen en jeugdgezondheidszorg.
- Nadruk op het belang van pleegzorg en gezinshuizen als kinderen niet thuis kunnen wonen. In dat kader worden de acties uit het actieprogramma Pleegzorg uitgevoerd.
- Evaluatie van de Jeugdwet, met bijzondere aandacht voor de jeugd-GGZ.
- Een bijdrage van het Rijk van 3 x 18 miljoen euro ter ondersteuning van de transformatie van de jeugdhulp.
- Het belang van regionale samenwerking tussen gemeenten, waarbij het Rijk samenwerking af zal dwingen als gemeenten niet tot die samenwerking komen.
- Subsidie als instrument dat beschikbaar is voor de bekostiging van gecertificeerde instellingen.
- Meer aandacht voor signalering van mishandeling en geweld binnen sociale wijkteams en de jeugdgezondheidszorg.
- Versterking van de forensische kennis voor de aanpak van kindermishandeling.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het is belangrijk dat als gevolg van het regeerakkoord de 3 x 18 miljoen euro aan gemeentelijke middelen voor een Transformatiefonds, nu verdubbeld wordt met een bijdrage vanuit het Rijk. De transformatie vraagt investeringen van gemeenten. Gemeenten die deze investering als gevolg van tekorten op het sociaal domein niet kunnen maken, kunnen deze steun goed gebruiken. In het regeerakkoord wordt gesproken over een Transformatiefonds jeugdhulp, maar de meerwaarde zit wat de VNG betreft juist in de samenhang met andere delen van het sociaal domein.

Een aantal onderdelen uit het regeerakkoord benoemt al eerder ingezette acties. Zo is er een actieprogramma Pleegzorg, waarin gemeenten participeren, om meer aandacht te krijgen voor het belang van pleegzorg, en voor het werven en toerusten van ouders. Als gevolg van een amendement dat bij de behandeling van de Jeugdwet is ingediend, verschijnt de eerste evaluatie van de Jeugdwet al na drie jaar. Dat betekent dat de evaluatie in het voorjaar van 2018 beschikbaar zal zijn. Ook de jeugd-GGZ, zal onderdeel zijn van deze evaluatie. Gemeenten werken nu samen, bijvoorbeeld voor de inkoop, in 42 jeugdregio's. Zij zijn zelf in aanloop naar de transitiedatum van 1 januari 2015 tot die samenwerking gekomen. Het kabinet-Rutte II heeft al aangekondigd de aanwijzingsbevoegdheid voor het Rijk die uit de Jeugdwet was gehaald, weer daarin terug te brengen, om zo nodig regionale samenwerking af te dwingen. Het is aan gemeenten om te laten zien dat dit niet nodig is.

Inclusieve samenleving

Wat staat er in het regeerakkoord?

Het kabinet wil de groep mensen met een (licht) verstandelijke beperking, daklozen en zwerfjongeren beter in beeld brengen en zorgen dat verschillende vormen van zorg en ondersteuning beter op elkaar aansluiten. Daarbij geven ze ook aandacht aan de overgang naar volwassenheid. Het kabinet wil verkennen of er voor specifieke voorzieningen een landelijke of bovengemeentelijke regeling moet

komen (zoals bij de Kindertelefoon) om specifieke kennis en expertise te behouden.

Het kabinet doet een extra investering van 55 miljoen euro in de onafhankelijke cliëntondersteuning voor de Wmo en de Wlz-cliënt. Het kabinet gaat gemeenten stimuleren om met woningcorporaties afspraken te maken over voldoende en passende woonruimte, met bijzondere aandacht voor kleinschalige en innovatieve wooninitiatieven en doorstroom. Er komt een voorstel voor de organisatie en financiering van beschermd wonen op basis van het rapport-Dannenberg.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De verantwoordelijkheid voor de landelijke voorzieningen Kindertelefoon, een anoniem luisterend oor, de doventolk leefdomein en vertrouwenswerk jeugd gaan met ingang van 1 januari 2018 terug naar het Rijk. Het is ons niet duidelijk wat het kabinet beoogt met een landelijke of bovengemeentelijke regeling voor deze voorzieningen.

We waarderen het positief dat het kabinet extra wil investeren in cliëntondersteuning. Dit is een belangrijk instrument om burgers de weg te wijzen naar de juiste zorg, maar het instrument is bij burgers nog te weinig bekend. Voor gemeenten en zorgkantoren ligt er een opgave om cliëntondersteuning nog beter onder de aandacht van de doelgroep te brengen.

Gemeenten zijn volop bezig met het werken aan de transformatie van beschermd wonen die met de visie van de commissie-Dannenberg in gang is gezet. Het is positief dat het kabinet de huisvestings-opgave een speerpunt noemt voor de uitstroom uit beschermd wonen en maatschappelijke opvang. Acht regio's zijn er al hard mee aan de slag. We pleiten ervoor de opgave landsbreed aan te pakken. We gaan ervan uit dat gemeenten als partner een belangrijke stem krijgen in het voorstel voor de organisatie en financiering van beschermd wonen.

De VNG wil het bestaande actieprogramma Weer Thuis intensiveren en opschalen.

Onderdeel Eigen betalingen en administratieve lasten

Wat staat er in het regeerakkoord?

Er komt een abonnementstarief van 17,50 euro per vier weken voor huishoudens die gebruikmaken van de Wmo-voorzieningen. Dit gaat in op 1 januari 2019. Per 2020 kan de verantwoordelijkheid voor de inning van de eigen bijdrage worden geïntegreerd in het gemeentelijk domein. Doordat de eigen bijdragen niet langer afhankelijk zijn van gebruik, inkomen, vermogen en huishoudsamenstelling, kunnen uitvoeringskosten en administratieve lasten fors omlaag. Er blijft ruimte voor gemeenten om lagere eigen bijdragen vast te stellen, bijvoorbeeld bij mantelzorg. Om maatwerk mogelijk te maken is eerder geld in het Gemeentefonds gestort. Om deze vereenvoudiging en verlaging te cofinancieren, wordt nog eens 145 miljoen euro ter beschikking gesteld. De huidige anticumulatie regeling blijft intact: als een huishouden al een eigen bijdrage betaalt voor Wlz-zorg, dan betaalt het geen eigen bijdrage voor een Wmo-maatwerkvoorziening. Ook de eigen bijdragen voor beschermd wonen (Wmo) en Wlz-zorg worden verlaagd.

Het kabinet kondigt aan gemeenten te ondersteunen bij het beter benutten van de ruimte voor het stellen van specifieke functionele eisen. Knelpunten die gemeenten niet zelf kunnen oplossen worden geïnventariseerd met als mogelijk resultaat de aanpassing van de EU-regelgeving.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Met deze maatregel wordt het per 2019 ook voor gemeenten eenvoudiger en meer eenduidig en kan de inning per 2020 door gemeenten zelf plaatsvinden. De administratie wordt minder complex (geen ketenafhankelijkheden meer) en het wordt voor gemeenten eenvoudiger om vooraf aan de burger uit te leggen wat hij of zij aan bijdragen moet betalen. Voor de midden- en hogere inkomensgroepen wordt het aanmerkelijk goedkoper om gebruik te maken van Wmo-voorzieningen. Het maakt voor de bijdrage namelijk niet meer uit of iemand alleen één uur huishoudelijke hulp per week krijgt of vier uur hulp en daarbij ook woningaanpassingen, vervoervoorzieningen, dagbesteding etc. Het is en blijft 17,50 euro per vier weken.

De uitgaven door gemeenten aan Wmo-voorzieningen zullen, is de verwachting, als gevolg van deze maatregel fors toenemen. Dat komt omdat de prikkel voor veel mensen met midden- en hogere

inkomens, om de ondersteuning zelf te regelen en te organiseren, voor een groot deel wegvalt. De geboden cofinanciering van 145 miljoen euro zal de lagere opbrengst aan eigen bijdrage, plus de meerkosten voor gemeenten (toename vraag), bij lange na niet dekken.

Het CPB heeft in haar doorrekening van het regeerakkoord de wegvallende de inkomsten van de eigen bijdrage voor gemeenten op 290 miljoen euro geraamd. Elders in haar rapport merkt het CPB op dat 0,1 miljard euro van de groei in het Gemeentefonds nodig zal zijn om de invoering van dit abonnementstarief te kunnen opvangen. Het komt erop neer dat het kabinet de helft van de rekening neerlegt bij gemeenten, aangezien die 0,1 miljard euro een afronding is van 145 miljoen euro. Als dit bewaarheid wordt, blijft er niet meer genoeg geld over binnen het accres om de sociaal-domeinbudgetten fatsoenlijk te indexeren, laat staan om een extra volumegroei in het beroep op Wmo-voorzieningen op te vangen.

Wanneer gemeenten de eigen bijdrage zelf gaan innen dan zullen de administratieve lasten voor gemeenten niet lager worden, maar anders komen te liggen. Wel vallen de uitvoeringskosten CAK dan weg en kunnen deze weer terug naar het Gemeentefonds.

Het is nog een vraag welk beleid gemeenten straks kunnen voeren op de eigen bijdragen, behalve dan het verder verlagen, of compenseren van de 17,50 euro voor bepaalde categorieën inwoners. Kan er straks wel een eigen bijdrage gevraagd worden voor een rolstoel, kunnen gemeenten straks nog steeds bepaalde voorzieningen uitsluiten van een eigen bijdrage, hoe zit het met de mogelijkheid om cliënten een eigen bijdrage te laten betalen voor woningaanpassingen en hulpmiddelen tot het maximum van de kostprijs?

Wat de verlaging van de eigen bijdrage voor beschermd wonen gaat betekenen voor de inkomsten van gemeenten is nog niet goed duidelijk. De verlaging wordt mogelijk deels gecompenseerd wanneer nieuwe cliënten twee maanden eerder dan voorheen de hoge intramurale eigen bijdrage gaan betalen.

Het abonnementstarief van 17,50 euro heeft de schoonheid van de eenvoud, maar betekent wel dat er gebroken wordt met het bijdragen naar draagkracht. Niet duidelijk is waarom het kabinet het heeft over cofinanciering. Er zijn straks minder inkomsten en er zijn meer uitgaven voor gemeenten, als gevolg van deze nieuwe wetgeving. Van belang is dat de lagere inkomsten en de meer uitgaven door het Rijk volledig gecompenseerd worden.

Gemeenten werken samen met het Rijk om aanbesteden in het sociaal domein zo licht mogelijk te maken. Daarbij hoort een inventarisatie van knelpunten in regelgeving. De VNG heeft ook met de Europese Commissie afgesproken om knelpunten in de regelgeving te delen.

40 miljoen voor eHealth en standaarden i-Wmo en i-Jeugd verplicht

Wat staat er in het regeerakkoord?

Voor eHealth komt de komende kabinetsperiode 40 miljoen euro beschikbaar. Om de administratieve last te verlichten worden de i-Wmo en i-Jeugd standaarden verplicht.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het is de vraag of de beoogde investering voldoende is om de potentie van eHealth voldoende te benutten.

De verplichting van de standaarden i-Wmo en i-Jeugd betekent dat de door gemeenten gewenste werkwijze met deze standaarden wordt bestendigd.

In stand houden huidig stelsel private zorgaanbieders en –verzekeraars

Wat staat er in het regeerakkoord?

Het kabinet houdt het huidige stelsel met private zorgaanbieders en zorgverzekeraars onder publieke randvoorwaarden in stand. Niet alleen de prijs, maar ook de kwaliteit moet centraal staan bij de zorginkoop van geneesmiddelen. Het kabinet wil voorkomen dat geld dat is bedoeld voor zorg niet ten goede komt aan zorg en onderzoek met een verbod op een winstuitkering voor zorgverzekeraars.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten vinden het van belang om werkgeverscollectiviteiten te behouden om optimale prijsafspraken met zorgverzekeraars te maken en de zorgpremie betaalbaar te houden. Gelet op het huidige premieomslagstelsel is de vraag gerechtvaardigd of dergelijke strenge solvabiliteitsvragen voor zorgverzekeraars te weinig ruimte krijgen om de zorgpremie te verlagen.

Aanpak van problematisch alcoholgebruik

Wat staat er in het regeerakkoord?

Het kabinet stelt dat zorg iedereen aangaat en dat nieuwe hervormingen niet nodig zijn, wel verbeteringen. In het kader van de preventiebeoordeling en gezondheidszorg wil het kabinet problematisch alcoholgebruik aanpakken.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten investeren in de preventiebeoordeling voor wat betreft het problematisch alcoholgebruik. Met deskundigen van de gezondheidsinstanties wordt samengewerkt aan het vormgeven van een integrale aanpak door het vaststellen van een preventie en handavingsplan alcohol. In dit plan wordt opgenomen op welke manier de gemeente haar taak invult aangaande preventie van het alcoholgebruik. De komende jaren zal deze samenwerking worden voortgezet.

1.5 Cultuur

Wat staat er in het regeerakkoord?

Het regeerakkoord onderkent de brede waarde van cultuur en de grote inzet van de culturele sector. Cultuur verrijkt volgens de coalitiepartijen het individu en verbindt de samenleving. Naast haar intrinsieke waarde en de waarde voor onze identiteit en geschiedenis draagt cultuur bij aan de economie van ons land, bijvoorbeeld door bij te dragen aan toerisme en een goed vestigingsklimaat. Interesse in kunst en cultuur, bijvoorbeeld door cultuureducatie, kan niet vroeg genoeg beginnen. De culturele sector is er, na een periode van flinke hervormingen, in geslaagd om nieuwe geldstromen, nieuw publiek en verrassende samenwerkingsvormen te vinden. Wel staan specialistische kennis en de reserves van instellingen onder druk. Men moet daarom gericht extra investeren in kwaliteit.

De coalitiepartijen willen de rijksgesubsidieerde culturele basisinfrastructuur/BIS uitbreiden en zorgen voor continuïteit, zodat onze topinstellingen hun positie in binnen- en buitenland kunnen vasthouden. Vernieuwing en talentontwikkeling krijgen meer ruimte bij de rijkscultuurfondsen. Daarbij is het naar hun oordeel belangrijk dat het kunst- en cultuuraanbod voor iedereen bereikbaar is, zowel in de Randstad als de regio. Stedelijke centra zoals Groningen, Breda, Enschede en Eindhoven kunnen hierin een belangrijke aanjagende functie vervullen. Een betere onderlinge afstemming tussen Rijk, provincies en gemeenten draagt daaraan bij.

Het Fonds voor Cultuurparticipatie krijgt meer middelen voor het behoud en de ontwikkeling van volkscultuur. Monumenten, kunstwerken en archieven willen de coalitiepartijen beschermen en toegankelijk maken, ook met behulp van digitalisering. Speciale aandacht voor monumentale kerken, ook als die leeg komen te staan, is nodig. Er wordt geïnvesteerd in onderhoud en herbesteding. Particuliere monumentenbezitters blijven financieel gesteund worden. De coalitiepartijen vinden het voorts belangrijk de kennis over onze gedeelde geschiedenis, waarden en vrijheden te vergroten. Op school leren kinderen daarom het Wilhelmus, inclusief de context ervan. Ook maken de partijen het mogelijk dat alle kinderen tijdens hun schooltijd het Rijksmuseum en het parlement bezoeken. Zij investeren voorts in het beter zichtbaar en zo mogelijk toegankelijk maken van historische plaatsen in het land. De in 2006 opgestelde nationale canon is hierbij leidend. Deze zal voortaan worden uitgereikt aan 18-jarigen en aan personen die het Nederlanderschap verwerven. Door als Rijksoverheid garant te staan voor geleende topstukken (indemniteitsregeling) kunnen tentoonstellingen makkelijker tot stand komen. Goed collectiebeheer, onderzoek, en ruimte voor nieuwe aankopen, vormen de basis voor waardevolle tentoonstellingen in de toekomst.

Enkele andere algemene maatregelen hebben eveneens een uitwerking op cultuur. De Geefwet blijft

bestaan. Bij de beoogde aanscherping van de Wet markt en overheid blijft er voor cultuuractiviteiten die niet of onvoldoende door marktpartijen worden aangeboden een mogelijkheid om deze van overheidswege te verzorgen. Daarentegen wordt het lage btw-tarief ook voor cultuur verhoogd van 6% naar 9%.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De eerdere onevenredige bezuiniging van structureel 200 miljoen euro (plus bijna eenzelfde bedrag indirecte korting) op de culturele basisinfrastructuur/BIS inclusief de rijkscultuurfondsen heeft sinds 2013 gaten geslagen binnen gemeenten. Er vindt een reparatie plaats van 25 miljoen euro in 2018, 50 miljoen in 2019 en structureel 80 miljoen vanaf 2020. Onduidelijk is echter hoeveel daarvan besteed moet worden aan de bezoeken van schoolkinderen aan het Rijksmuseum en het parlement, becijferd is dat elke organisatie ongeveer 40 klassen per dag moet ontvangen. Ook de uitgaven voor het zichtbaar en toegankelijk maken van historische canonplaatsen zijn nog niet helder. De maatregelen op het gebied van monumenten van 325 miljoen euro in vier jaar sluiten aan op gemeentelijke wensen. Ditzelfde geldt voor de maatregelen rond cultuur in de Geefwet en de Wet markt en overheid. Ten behoeve van het lage btw-tarief voor cultuur hebben gemeenten en sector zich lange tijd gezamenlijk ingezet, met het oog op de toegankelijkheid is de verhoging naar 9% niet gewenst. Wij missen in het regeerakkoord de door gemeenten gewenste structurele aanpak voor cultuur in het onderwijs/ de integrale kindcentra, vergroting van het aantal combinatiefuncties/cultuurcoaches gericht op verbinding met andere maatschappelijke domeinen en de stimulering van open vitale verenigingen.

Digitaliseren van monumenten, kunstwerken en archieven

Wat staat er in het regeerakkoord?

Het nieuwe kabinet wil monumenten, kunstwerken en archieven beschermen en toegankelijk maken, onder andere met behulp van digitalisering. Het kabinet trekt hier deze kabinetsperiode 325 miljoen euro voor uit.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het is onduidelijk in hoeverre lokale archieven mee kunnen profiteren van de aanpak gericht op digitalisering van (rijks)erfgoed.

1.6 Sport

Sportakkoord sluiten

Wat staat er in het regeerakkoord?

Het kabinet wil een sportakkoord sluiten. Belangrijke partners hierbij zijn de sportbonden, sportverenigingen, sporters met een beperking, en gemeenten. Doel is om de organisatie en financiën van de sport toekomstbestendig te maken. Daar hoort diversiteit in de samenstelling van sportbonden bij, net zoals de ontwikkeling van open sportclubs in wijken en een laagdrempelige toegang voor kinderen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het sportakkoord kan zorgen voor een betere synergie tussen gemeente, kenniscentra, zorg en welzijn, sportvereniging en bedrijfsleven. De open of vitale sportclub vormt daarbij het vliegwiel tussen de verschillende beleidsdomeinen, waardoor sport als middel (overgewicht, gezondheid, cohesie etc.) nog beter ingezet kan worden. Het is in dit verband verheugend dat in de beoogde aanscherping van de Wet markt en overheid de laagdrempelige toegang tot de sport wordt gegarandeerd. Met het oog op deze toegang vragen wij aandacht voor de kostenverhogende omzetbelastingproblematiek bij de sportaccommodaties of indien mogelijk een oplossing.

1.7 Media

Lokale media

Wat staat er in het regeerakkoord?

De komende periode werken de coalitiepartijen aan voldoende onafhankelijk journalistiek aanbod op lokaal en regionaal niveau. Samenwerking (publiek en privaat) op lokaal en regionaal niveau wordt bevorderd. De afgelopen periode is met de vorming van de Regionale Publieke Omroep (RPO) een belangrijke stap gezet in de samenwerking tussen regionale omroepen. Op lokaal niveau worden steeds meer streekomroepen gevormd. Met het oog op de professionalisering, beraadt het kabinet zich op de wijze van organisatie en financiering van de lokale omroepen. Daarnaast trekt het geld uit voor de bevordering van onderzoeksjournalistiek. Deze vorm van journalistiek staat onder druk, maar is van vitaal belang voor de controlerende taak die de journalistiek heeft.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het kabinet erkent het belang van onafhankelijke onderzoeksjournalistiek en een stevige lokale publieke omroep. Voor het eerste speerpunt trekt het kabinet vanaf 2018 structureel 5 miljoen euro uit. Voor het tweede speerpunt worden echter geen extra rijksmiddelen aangewend. Dit staat haaks op de beoogde stevigheid. Lokale overheden en omroepen hebben de afgelopen jaren, gelet op de verbreide eisen in de Mediawet voor het bieden van een lokaal toereikend media-aanbod met informatie, cultuur en educatie, op alle kanalen gezamenlijke Vernieuwingsconvenanten gesloten. Het doel is het vormen van professioneel aangestuurde journalistiek verantwoorde omroepen gericht op de 'habitat' van de burgers, veelal een streek. Hiervoor is het huidige niet op de nieuwe Mediawet en de verbreide gemeentelijke taken afgestemde geld in het Gemeentefonds (slechts 1% van de totale rijksmiddelen voor de media) volstrekt ontoereikend. Er is ten minste structureel 30 miljoen euro meer nodig. Gemeenten, burgers en de lokale democratie hebben derhalve groot belang bij de aangekondigde plannen van het kabinet voor de wijze van organisatie en financiering van de lokale omroepen.

1.8 Begrotingsbeleid

Zie Algemeen financieel beeld.

2 Zekerheid en kansen in een nieuwe economie

2.1 Arbeidsmarkt en sociale zekerheid

Noodzaak integrale aanpak ondersteunende voorzieningen op lokaal niveau

Wat staat er in het regeerakkoord?

Voor inwoners moet de integrale aanpak van ondersteunende voorzieningen op lokaal niveau verder doorgevoerd worden. Een van de knelpunten daarbij is een adequate informatievoorziening.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Voor gemeenten biedt dit een kans om samen met de Rijksoverheid te werken aan oplossingen die de integrale uitvoering effectiever ondersteunen.

Meer mogelijkheden tot het delen, koppelen en analyseren van data onder handhavers

Wat staat er in het regeerakkoord?

Het kabinet vindt het belangrijk dat uitvoerders, waaronder gemeenten, effectief gebruikmaken van mogelijkheden tot het delen, koppelen en analyseren van data, uiteraard met inachtneming van de geldende wettelijke regels en waarborgen. Dit kan ook uitkeringsgerechtigden helpen om regels na te leven en fouten te voorkomen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Dit biedt een kans om bij de bestrijding van misbruik van sociale voorzieningen zo veel mogelijk gebruik te maken van de informatie die de overheden beschikbaar hebben. Uiteraard met inachtneming van de waarborgen voor bescherming van de privacy.

Modernisering arbeidsmarkt naar een eerlijke arbeidsmarkt

Wat staat er in het regeerakkoord?

Het nieuwe kabinet wil de arbeidsmarkt moderniseren naar een eerlijke arbeidsmarkt. Het kabinet roept werkgevers en werknemers op om afspraken te maken over modernisering van cao's, over ruimte voor maatwerk, keuzevrijheid en meer aandacht voor duurzame inzetbaarheid van werknemers. Tevens moet vast werk minder vast worden en flexwerk minder flexibel. Flexibiliteit mag niet benut worden om te concurreren op arbeidsvoorwaarden of om de arbeidskansen van werkenden te beperken. Het kabinet bereidt een wetsvoorstel voor om te zorgen dat werknemers die ingeleend worden eenzelfde behandeling krijgen qua arbeidsvoorwaarden als werknemers in dienst bij de inlener. Hierbij wordt met name verwezen naar de huidige payrollconstructies. Payroll blijft mogelijk maar wordt zo vormgegeven dat het een instrument wordt voor het ontzorgen van de werkgever. Daarnaast wil het kabinet de Wet DBA zodanig herzien dat zelfstandigen meer zekerheid wordt geboden en dat schijnzelfstandigheid wordt voorkomen. Tevens wil het kabinet aanvullende maatregelen nemen om de arbeidsmarkt minder knellend te maken voor werkgevers en werknemers.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Wij hebben onlangs een cao Gemeenten afgesloten. Een cao waarin afspraken staan over duurzame inzetbaarheid, modernisering van arbeidsvoorwaarden en keuzevrijheid. Tevens hebben cao-partijen afgesproken dat er meer evenwicht moet komen tussen flexibiliteit en zekerheid. Er is afgesproken dat medewerkers die via payroll of vergelijkbare constructies worden ingehuurd een vergelijkbare beloning ontvangen als medewerkers met een aanstelling of arbeidsovereenkomst bij een gemeente. We bieden het kabinet aan om met de ervaring van gemeenten als werkgever samen tot een uitvoerbaar voorstel te komen. Daarnaast vragen we om heldere toetsingsregels om vast te kunnen stellen of er

in het kader van de toepassing van de Wet DBA sprake is van een dienstbetrekking of niet, zodat ook zelfstandigen bij gemeenten aan het werk kunnen blijven. Wij kijken uit naar de verdere voorstellen van het kabinet om het socialezekerheidsrecht aan te passen aan de veranderende arbeidsmarkt en zullen deze beoordelen op uitvoerbaarheid en toepasbaarheid op de gemeentelijke arbeidsmarkt.

Werken met een beperking

Wat staat er in het regeerakkoord?

Daar waar werken in een reguliere baan niet mogelijk is, moeten gemeenten arrangementen bieden voor beschermt werk. Het doel is mensen in een kwetsbare positie een betere toekomst geven. Werk is daarvoor de beste weg. Een extra inspanning is hier vereist.

- Het budget voor activering van en dienstverlening aan mensen in een kwetsbare positie wordt verhoogd. Daarmee ontstaat voor 20.000 extra personen de mogelijkheid voor beschermt werk ontstaat. Dit leidt ertoe dat meer mensen met een beperking betaald werk kunnen verrichten: gemeenten krijgen namelijk mogelijkheden om meer beschutte werkplekken te organiseren, om maatwerk te bieden richting werk en om werkgevers te 'ontzorgen'.
- De extra middelen om de inzet op beschermt werk te verstevigen, worden opgebracht door het instrument van loonkostensubsidies in de Participatiewet te vervangen door de mogelijkheid tot loondispensatie. Werkgevers kunnen daarmee onder het wettelijk minimumloon betalen, al naar gelang de verdien capaciteit van de persoon in kwestie. De gemeente vult het inkomen aan, afhankelijk van de gemeentelijke inkomensvoorziening waar de betrokkene gebruik van maakt.
- Het kabinet zet een aantal stappen die het aantrekkelijker moeten maken om mensen met een arbeidsbeperking een arbeidsplaats te bieden. Ten eerste zal het kabinet initiatieven om via reshoring banen voor deze doelgroep mogelijk te maken, ondersteunen en aanjagen. Ten tweede wordt gekeken naar de uitkomsten van het brede onderzoek naar knelpunten en mogelijkheden, met bijzondere aandacht voor verbetering van de prestaties bij de overheid. Ten derde wordt op korte termijn geregeld dat banen van mensen uit de doelgroep 'banenafpraak' die meer zijn gaan verdienen dan het wettelijk minimumloon, toch blijven meetellen (de 't+2'-regel). Dit voorkomt dat werkgevers worden ontmoedigd te investeren in hun mensen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Bij deze passage in het regeerakkoord is er nog veel onduidelijk. We willen hierover graag in gesprek met het kabinet. Het nieuwe kabinet wil volgens het regeerakkoord 20.000 extra personen, kennelijk bovenop de huidige 30.000, beschermt werk bieden. Dat betekent dat gemeenten nog meer plekken verplicht moeten invullen. De wijze van financiering is niet duidelijk. Worden de nieuwe 20.000 beschutte plekken volledig gesubsidieerde plekken en hoe verhoudt dit zich tot de financiering van de oorspronkelijke 30.000 beschutte plekken? De financiering daarvoor zou gevonden moeten worden door de huidige gemeentelijke loonkostensubsidiemethodiek te vervangen door loondispensatie. Wij denken dat dit een sigaar uit eigen doos is en dat het komende kabinet zich hiermee ten onrechte rijk rekent. De tekortschietende middelen voor de huidige doelgroep beschermt werk van 30.000 is verschillende malen onderwerp van gesprek geweest tussen Rijk en gemeenten. Vooralsnog zien wij niet hoe de introductie van een andere subsidietechniek voldoende middelen oplevert voor financiering van nog meer plekken beschermt werk. Wij denken verder dat het omklappen van een systeem van loonkostensubsidie naar loondispensatie ingrijpende consequenties heeft voor de gemeentelijke uitvoering, en aanzienlijke uitvoerings- en organisatiekosten met zich meebrengt. De basisuitvoeringskosten voor loondispensatie liggen veel hoger dan voor loonkostensubsidie. Een snelle berekening laat zien dat loondispensatie leidt tot veel hogere kosten in de gemeentelijke uitvoering (168 miljoen euro op basis van prijspeil 2013), omdat de werknemers nog een aanvullende uitkering nodig hebben. Daarbij zorgt het systeem van loondispensatie voor een ingewikkelde situatie voor de betrokkenen en een mogelijke toename van het aantal mensen met problematische schulden. De regeling is voor werknemers veel ingewikkelder omdat er gewerkt wordt met meerdere inkomsten. Diverse partijen zoals de SER, de Nationale Ombudsman, de RvS en de WRR hebben meerdere malen aangegeven dat de wet- en regelgeving eenvoudiger moet worden, niet ingewikkelder. Wij zouden graag zien dat er een uitvoeringstoets komt op dit voornemen; namelijk op de veronderstelde opbrengsten van de introductie van loondispensatie en op de uitvoerings-, ICT- en organisatiekosten voor gemeenten.

Perspectief in de bijstand

Wat staat er in het regeerakkoord?

Het kabinet wil dat mensen in de bijstand meer perspectief krijgen om weer aan het werk te komen, vooral ook omdat langdurige afhankelijkheid van de bijstand kan leiden tot sociaal isolement en een grotere kans op problematische schulden. Gemeenten ondersteunen mensen in de bijstand bij het vinden van werk, maar er geldt in de eerste plaats een inspanningsverplichting van de bijstandsgerechtigde zelf. Door zelf actief op zoek te gaan en een baan te vinden kan langdurige afhankelijkheid van een uitkering worden voorkomen. Het kabinet gaat het gesprek met gemeenten aan over de 'best practices' in handhaving.

- Het kabinet gaat in gesprek met gemeenten over de wijze waarop zij actief uitvoering geven aan de bestaande tegenprestatie. Omdat werk een zeer belangrijke onderdeel is van integratie, moet de arbeidsmarktpositie van Nederlanders met een migratieachtergrond (nieuwkomers én oudkomers) worden verbeterd. Om de beheersing van de Nederlandse taal (en daarmee het toekomstperspectief) te vergroten, geven gemeenten actief uitvoering aan de bestaande verplichting om de Nederlandse taal te leren. Het kabinet wil hierover niet-vrijblijvende bestuurlijke afspraken maken met gemeenten.
- Wanneer mensen vanuit de bijstand aan het werk gaan, is het van belang dat ze er ook echt op vooruit gaan. Daarom wil het kabinet met gemeenten afspraken maken over hun lokaal beleid om de armoedeval te verkleinen. Ook blijft de huidige ruimte bestaan voor experimenten in de Participatiewet om bijstandsgerechtigden weer actief te krijgen op de arbeidsmarkt.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten gaan graag het gesprek aan met het kabinet over de best practices in handhaving en naleving. Niet alleen op het terrein van de sociale zekerheid maar breder: een integrale aanpak in het sociaal domein. Wij herkennen hierin de vraag van gemeenten en zien een rol in het inventariseren, valideren en overdraagbaar stellen van best practices op basis van beschikbare en (door) te ontwikkelen kennis.

Wij zetten kritische kanttekeningen bij de wijze waarop er over de tegenprestatie wordt gesproken. Dit geldt ook voor de beheersing van de Nederlandse taal in relatie tot de arbeidsmarktpositie. Wij kunnen geen niet-vrijblijvende bestuurlijke afspraken maken voor gemeenten. Gemeenten zetten al in op een scholingsaanbod van taalvaardigheid gericht op het arbeidsmarktperspectief van o.a. bijstandsgerechtigden. Hierbij is het lokale beleid (en het daarvoor gereserveerde budget) kaderstellend. Wij onderschrijven in algemene zin dat een goede beheersing van het Nederlands de kans op een baan kan verhogen. De kanttekening is dat het per persoon verschilt of en zo ja tot welk niveau het Nederlands beheerst kan en moet worden om meer kans te maken op werk. Nog specifiek verschilt ook het aantal te ontwikkelen vaardigheden per individu om de kans op werk te vergroten. De relevante taalscholing ter vergroting van de uitstroombans wordt ingegeven door de arbeidsomgeving waarin de betreffende persoon werkzaam kan gaan zijn. De beheersing van de Nederlandse taal moet gekoppeld worden aan het soort werk (wat is daarvoor van belang) en het leervermogen van een persoon. Dit betekent in de praktijk dat het taaltraject wordt afgestemd op het arbeidsmarktperspectief. In 2014 hebben wij een position paper opgesteld over de taaleis in de Participatiewet met diverse kanttekeningen voor de uitvoering en het financiële kader.

Het is voor ons onduidelijk wat de passage over het verkleinen van de armoedeval inhoudt. Hoe verhoudt deze passage zich tot het bestaande stelsel van landelijke inkomensvoorzieningen, het toeslagenstelsel en het gemeentelijk armoedebelief? Wij willen graag weten wat het kabinet met deze passage bedoelt.

Wij juichen de experimenteerruimte in de Participatiewet toe. We vinden het wel belangrijk dat er voldoende ruimte komt voor gemeenten om te experimenteren en om inzicht te krijgen in de effectiviteit van interventies voor de uitvoering. De afgelopen periode heeft het lang geduurd voordat de experimenten van start konden gaan. Voor het vervolg pleiten wij voor een minder benauwend kader en een snellere afwikkeling dan in de afgelopen periode.

Terugdringen van schulden en armoede

Wat staat er in het regeerakkoord?

Het kabinet wil het aantal mensen met problematische schulden terugdringen en mensen met schulden effectiever helpen.

- De overheid heeft als schuldeiser een bijzondere verantwoordelijkheid om onnodige vergroting van schulden te voorkomen. De overheid dient de beslagvrije voet te respecteren. Om escalatie van schulden te voorkomen, wordt meer ingezet op direct contact met schuldenaren. De stapeling van boetes vanwege te laat betalen en bestuursrechtelijke premies wordt gemaximeerd. Mogelijkheden voor betalingsregelingen worden uitgebreid.
- Bij incasso worden misstanden effectiever bestreden. De maximale incassokosten die in rekening mogen worden gebracht, worden gehandhaafd en er wordt bezien of het minimumbedrag omlaag kan. Er komt een incassoregister waarin incassobureaus worden opgenomen, die voldoen aan eisen met betrekking tot oprichting, bedrijfsvoering en opleiding. Indien een incassobureau te vaak de fout ingaat, wordt het beboet en verliest het de registratie.
- Excessen in kredietverlening zullen worden tegengegaan, net als verdienmodellen waarbij hoge rentes mensen in de problemen brengen en de kosten van wanbetaling op de samenleving worden afgewenteld.
- De juridische afhandeling van schulden wordt verbeterd. Schuldeisers moeten eerst de mogelijkheden van een betalingsregeling onderzoeken alvorens een zaak voor de rechter te brengen. Er komt een experiment met een schuldenrechter, die alle zaken van een schuldenaar geconcentreerd behandelt.
- Met gemeenten en erkende vrijwilligersorganisaties wordt gewerkt aan een landelijk dekkend netwerk van vrijwilligersprojecten gericht op schuldhulp en financiële begeleiding.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Wij vinden het positief dat er aandacht is voor de aanpak van problematische schulden. Het kabinet noemt een breed aantal maatregelen maar het zijn kleine stapjes. Wij willen graag een hogere ambitie van dit kabinet. En we willen graag met het kabinet in gesprek om een hogere ambitie te realiseren en gezamenlijk te komen tot een vernieuwende en effectievere schuldenaanpak. Om mensen effectiever te kunnen helpen en goed uitvoering te kunnen geven aan deze complexe taak, hebben gemeenten goede randvoorwaarden nodig van het Rijk. De randvoorwaarden hebben VNG, Divosa, NVVK en Sociaal Werk Nederland benoemd in het pamflet 'Naar een betere aanpak van schulden en armoede' van april 2016. Het kabinet komt aan enkele randvoorwaarden tegemoet maar gaat wat ons betreft niet ver genoeg. Wij vinden het positief dat het kabinet benadrukt dat de overheid als schuldeiser een bijzondere verantwoordelijkheid heeft om onnodige vergroting van schulden te voorkomen. Maar er wordt voorbijgegaan aan de vereenvoudiging van de inkomensvoorzieningen en het toeslagenstelsel en aan het aanpakken van de preferente posities en bijzondere incassobevoegdheden van overheden en andere publieke instellingen.

Wij zijn blij met de uitbreiding van de betalingsregelingen, het experiment met een schuldenrechter en het voornemen om het stapelen van boetes aan banden te leggen. Dit kan de effectiviteit van de gemeentelijke schuldhulpverlening ten goede komen evenals het voorkomen van escalatie van schulden voor de burger. De bestuursrechtelijke premies worden gemaximeerd maar niet afgeschaft of omgezet naar een verplichte betalingsregeling. Wij vinden het een goede stap vooruit om te kijken of het minimumbedrag incassokosten van 40 euro omlaag kan. Het incassoregister kan van belang zijn in het terugdringen van misstanden maar het is nog onduidelijk hoe het incassoregister in de praktijk zal uitwerken en wie er toezicht op houdt. We hebben ook vraagtekens bij een aantal andere beleidsvoor-nemens. Wij willen graag betrokken zijn bij de verdere uitwerking.

Schuldhelpverlening

Wat staat er in het regeerakkoord?

Schuldhelpverlening is en blijft een gemeentelijke verantwoordelijkheid. Via programmatische afspraken wenst het kabinet met gemeenten tot een vernieuwende schuldenaanpak en een verbeterd schuldhelpverleningstraject te komen. Hierbij kunnen de volgende thema's aan bod komen:

- Verbeteren van de (toegang tot) schuldhelpverlening, met kortere wachttijden.
- Beter samenwerken met andere partijen om onnodig oplopen van schulden te voorkomen.
- Voorkomen van uithuisplaatsingen, zeker als daar kinderen bij betrokken zijn.
- Ruimte geven aan gemeenten om op lokaal niveau met vernieuwende aanpakken en maatwerk te experimenteren.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Schuldhelpverlening is een gemeentelijke verantwoordelijkheid en de vier in het regeerakkoord genoemde thema's staan al jarenlang in de beleidsplannen van gemeenten. Gemeenten krijgen ruimte om op lokaal niveau met vernieuwende aanpakken en maatwerk te experimenteren. Dit sluit aan op de wens van gemeenten om gedragswetenschappelijke inzichten in te zetten bij het voorkomen van schulden en het verbeteren van de dienstverlening. Wij willen graag betrokken zijn bij de uitwerking hiervan. In het land zien we al mooie aanpakken en experimenten. Daarbij wordt steeds meer bekeken wat werkt en wat effectieve interventies zijn.

Adviesrecht gerechtelijke procedure schuldenbewind

Wat staat er in het regeerakkoord?

Gemeenten krijgen een adviesrecht in de gerechtelijke procedure rondom schuldenbewind.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Wij willen graag met het kabinet in gesprek over de uitwerking van het adviesrecht in de gerechtelijke procedure rondom schuldenbewind. Wij zijn verheugd over deze passage in het regeerakkoord omdat wij jarenlang hebben gepleit voor meer grip en zicht op de instroom in beschermingsbewind, en een budget voor beschermingsbewind vanuit het Rijk. Het adviesrecht biedt een mooie kans om als gemeente voorafgaand aan een uitspraak tot de maatregel beschermingsbewind, samen met de betrokkene, te kijken of een ander aanbod zoals budgetbeheer met begeleiding passender is. Het is een mooie stap tot meer samenwerking tussen de kantonrechter, gemeenten en bewindvoerders om te zorgen dat de burger het aanbod kan krijgen dat nodig is. De inhoudelijke en financiële uitwerking is nog onduidelijk.

Voorkomen schulden

Wat staat er in het regeerakkoord?

Het kabinet stelt extra middelen beschikbaar voor het voorkomen van schulden en de bestrijding van armoede, in het bijzonder onder kinderen. Het betreft 30 miljoen euro (2018), 25 miljoen euro (2019) en 25 miljoen euro (2020). Het zijn geen structurele middelen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Wij verwachten dat de extra middelen ten goede komen aan gemeenten aangezien het een gemeentelijke verantwoordelijkheid is. Op die manier kunnen gemeenten de verbinding maken tussen het voorkomen van schulden en de aanpak van schulden, en tussen het armoedebeleid en het sociaal domein; bovendien kunnen ze de verbinding maken met de lokaal betrokken partijen. Wij willen hierover nader in gesprek met het kabinet.

2.2 Vernieuwing van het pensioenstelsel

Jaar uitstel boete quotumwet arbeidsbeperking

Wat staat er in het regeerakkoord?

Het kabinet streeft naar een inclusieve arbeidsmarkt die onder meer mensen met een arbeidsbeperking meer kans op werk biedt. In de Wet banenafpraak is afgesproken om 125.000 extra banen te creëren voor mensen die niet zelfstandig het wettelijk minimumloon kunnen verdienen. De sector Overheid heeft met 3.600 nieuwe banen het beoogde aantal van 6.500 extra banen niet gehaald. Vanwege deze tegenvallende prestatie heeft het kabinet de quotumwet geactiveerd voor de sector Overheid, maar ook besloten om het heffen van de boete met een jaar uit te stellen. Deze boete wordt op zijn vroegst in 2020 geïnd. Daarnaast verhoogt het kabinet het budget voor activering van en dienstverlening aan mensen in een kwetsbare positie, waardoor voor 20.000 extra personen de mogelijkheid voor beschut werk ontstaat. Gemeenten hebben met dit budget meer mogelijkheden om beschutte werkplekken te organiseren, maatwerk te bieden of werkgevers te ontzorgen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De quotumheffing is een middel om banen te creëren voor mensen met een arbeidsbeperking. Het doel hiervan is om het aantal afgesproken banen te realiseren. Binnenkort krijgen alle individuele gemeenten een brief van de Belastingdienst met daarin het voor de betreffende gemeente vastgestelde quotum. De VNG maakt samen met de overige overheidswerkgevers in de publieke sector een actieplan met maatregelen en activiteiten ter ondersteuning van de werkgevers in onze sectoren. Dit actieplan wordt in december 2017 gepubliceerd. Daarnaast blijven we in gesprek met het kabinet over de knelpunten waar gemeenten tegen aanlopen bij het in dienst nemen van mensen met een arbeidsbeperking. Deze doelgroep moet hier zo min mogelijk last van hebben. Wij roepen daarom gemeenten op om de knelpunten in de uitvoering bij de VNG te melden.

Het kabinet heeft een wetsvoorstel in voorbereiding om deactivering van de quotumheffing mogelijk te maken voor werkgevers en vakbonden, als de aantallen uit de banenafpraak alsnog gehaald worden.

Wij vinden het regeerakkoord op het punt van beschut werk niet helder. Het is onduidelijk of het om 20.000 extra plekken gaat ten opzichte van het eerder vastgestelde aantal van 30.000. Dit geldt ook voor de wijze van financiering: per werkplek of via de nieuwe loondispensatieregeling. De kosten zijn voor gemeenten hoger dan de subsidie van het Rijk. Daarnaast zullen met hogere aantallen de uitvoeringskosten stijgen. Ook moet er voorkomen worden dat verschillende doelgroepen elkaar verdringen op de arbeidsmarkt door de wijze van financiering.

Met sociale partners volgende stap naar toekomstbestendig pensioenstelsel

Wat staat er in het regeerakkoord?

Het kabinet wil met sociale partners een stap zetten naar een toekomstbestendig pensioenstelsel. Een nieuw stelsel waarbij de elementen van verplichtstelling, collectieve uitvoering, risicodeling en fiscale ondersteuning in stand blijven. De hervorming is gericht op persoonlijk pensioenvermogen met collectieve risicodeling waarbij de doorsneesystematiek wordt afgeschaft. Op deze manier worden verwachtingen beter waargemaakt, zijn er minder spanningen tussen generaties en sluit het pensioenstelsel beter aan op de veranderde arbeidsmarkt.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Wij zien het belang en de noodzaak tot aanpassing van het huidige pensioenstelsel. Een transitie die een aantal jaren zal duren en die met de nodige zorgvuldigheid moet verlopen. Dit betekent dat sociale partners, ook in de publieke sector, voldoende tijd hebben voor de implementatie om de regelingen aan te passen aan de nieuwe situatie. Een regeling die eenvoudig moet zijn en niet leidt tot complexiteit in de uitvoering. Voor ons is het ook van belang dat het nieuwe stelsel een meer stabiele premie laat zien. De afschaffing van de doorsneepremie moet kostenneutraal plaatsvinden voor de werkgever. Met andere woorden: de kosten van de transitie naar een nieuw stelsel mogen niet worden afgewend worden op de werkgevers in de publieke sector, waaronder de gemeenten.

2.3 Wonen

Lokaal maatwerk voor nieuwe Omgevingswet

Wat staat er in het regeerakkoord?

Met de nieuwe Omgevingswet krijgen gemeenten meer verantwoordelijkheden, meer instrumenten en meer vrijheid in het ruimtelijk beleid en het woonbeleid. Dat biedt mogelijkheden tot regionaal en lokaal maatwerk om te sturen op omvang, samenstelling en kwaliteit van de woningbouwproductie. Het kabinet zal in overleg met medeoverheden, woningcorporaties en andere stakeholders afspraken maken over het aanjagen van de woningbouwproductie. Er moeten meer betaalbare huurwoningen in de vrije sector komen. Op plaatsen waar geen commerciële partij bereid blijkt of in staat is om te investeren in midden-huurwoningen wordt de markttoets vereenvoudigd. Corporaties die investeren in verduurzaming komen in aanmerking voor een korting op de verhuurderheffing. Het kabinet reserveert hier 100 miljoen euro per jaar voor.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten kunnen inzetten op (het verhogen van de) woningbouwproductie. Het investeren in middenhuurwoningen heeft prioriteit. Voor verduurzaming van de sociale woningvoorraad komt 100 miljoen euro beschikbaar.

2.4 Economie, innovatie en vestigingsklimaat

Rijksoverheid 'deals'

Wat staat er in het regeerakkoord?

Om regionale kansen te benutten sluit de Rijksoverheid 'deals' met decentrale overheden, waarin de partijen zich verplichten om samen aan nieuwe oplossingen te werken.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten werken in toenemende mate gericht regionaal samen en in triple helix verband op het gebied van economie. We zien goede aanknopingspunten in het regeerakkoord voor versterking van die samenwerking door middel van o.a. regiodeals en ruimte voor experimenteer- en regelruimte om regionale kansen verder te benutten. Deals met gemeenten op sociaaleconomische en digitale thema's

Wet markt en overheid

Wat staat er in het regeerakkoord?

De algemeen belang uitzondering in de Wet markt en overheid wordt aangescherpt. Het is niet duidelijk hoe die aanscherping eruit zal zien. Het wetsvoorstel dat nu ter internetconsultatie voorligt wil voor algemeen belang besluiten de uniforme openbare voorbereidingsprocedure verplicht stellen, evenals een vijfjaarlijkse evaluatie.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Voor gemeenten neemt de regeldruk toe, als de algemeen belang uitzondering wordt aangescherpt. In onze reactie op het wetsvoorstel gaan we hierop in.

2.5 Hervorming belastingstelsel

Verruiming lokaal belastinggebied

Wat staat er in het regeerakkoord?

Het kabinet voert een flink aantal belastinghervormingen door, die ook gericht zijn op het verlagen van de lasten op arbeid. Een verruiming van het gemeentelijke belastinggebied had hieraan kunnen bijdragen. Ondanks dat het vorige kabinet bouwstenen heeft geformuleerd voor uitbreiding van het lokale belastinggebied, maken deze geen onderdeel uit van het pakket aan belastingmaatregelen.

Wat betekent dit voor de gemeenten?

De financiële verhouding tussen Rijk en gemeenten, waarbij gemeenten voor hun inkomsten in hoge mate afhankelijk zijn van rijksuitkeringen, wordt niet hervormd door dit kabinet. Er komt dus geen verschuiving van rijksbelastingen naar lokale belastingen. De VNG heeft zich hier steeds hard voor gemaakt, om het evenwicht tussen betalen, bepalen en verantwoorden beter in balans te brengen met de vele taken die gemeenten de laatste jaren erbij hebben gekregen.

Geen compensatie voor aangepaste btw-vrijstelling op sport

Wat staat er in het regeerakkoord?

Als gevolg van een uitspraak van het Hof van Justitie van de EU wordt naar verwachting de btw-sportvrijstelling in de Nederlandse wetgeving aangepast. De staatssecretaris van Financiën heeft steeds aangegeven dat dit nadeel wordt gecorrigeerd binnen het gemeentefonds. Voor het Rijk kan een dergelijke oplossing budgetneutraal worden uitgevoerd. In het regeerakkoord is deze compensatie echter niet terug te vinden.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Als de btw-sportvrijstelling wordt aangepast, heeft dit aanzienlijke financiële gevolgen voor gemeenten in de orde van grootte van 200 miljoen euro per jaar. Ondanks dat er in het regeerakkoord geen melding van wordt gedaan, gaan wij ervan uit dat het kabinet bij het opstellen van de startnota dit nadeel zal corrigeren. Het gaat om een effect dat niet is beoogd en budgetneutraal kan worden opgelost. Indien nodig wordt dit onderwerp meegenomen in de gesprekken met het kabinet over een Sportakkoord.

3 Nederland wordt duurzaam

3.1 Klimaat en energie

Klimaat en duurzaamheid

Wat staat er in het regeerakkoord?

Het Klimaatakkoord van Parijs wordt in het regeerakkoord onderschreven en de EU-ambitie wordt aangescherpt. In 2030 moet een reductie van de emissies van broeikasgassen met 49% zijn gehaald. Veel aandacht gaat uit naar klimaat en energie in brede zin, en naar maatregelen op de gebouwde omgeving in het bijzonder. Nieuwbouwwoningen krijgen geen aardgasaansluiting meer, maar een 'warmterecht'. Aan het eind van de kabinetsperiode moeten jaarlijks 30.000-50.000 bestaande woningen van het aardgas afgehaald worden, zodat in 2030 de hele voorraad van zes miljoen woningen aardgasvrij is. De regierol die gemeenten daarbij gaan krijgen is duidelijk benoemd.

Voor de verduurzaming van de gebouwde omgeving worden regionale plannen uitgewerkt met gemeenten, provincies, waterschappen en netbeheerders, waarin naar een optimale mix wordt gezocht van energiebesparing, duurzame warmte en duurzame opwekking. De decentrale overheden krijgen daarbij het voortouw wat wordt vastgelegd in een bestuursakkoord. In de begroting is 300 miljoen euro per jaar vrijgemaakt om het toekomstig beleid succesvol in te richten, expertise op te bouwen en proefprojecten uit te voeren. De hoofdlijnen van de afspraken op het terrein van klimaat en energie worden verankerd in een Klimaatwet. Daarnaast komt er een nationaal Klimaat- en energieakkoord om de maatschappelijke en bestuurlijke partijen waaronder gemeenten meer zekerheid te geven over lange termijn doelen. Ook in de komende jaren wordt de lijn van brede samenwerking tussen overheden én (maatschappelijke) partners voortgezet. Opvallend is dat het regeerakkoord duidelijk inzet op afvang en opslag van CO₂ om doelstellingen te halen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De 'Investeringsagenda, naar een duurzaam Nederland' van VNG, IPO en UvW wordt grotendeels overgenomen en er is sprake van een duidelijke gemeentelijke regierol. Samenwerking met de andere overheden – en daarnaast ook de (maatschappelijke) partners – komt nog meer centraal te staan. Van gemeenten wordt een flinke inzet gevraagd op de samenwerking met andere partijen en op het betrekken van 'de maatschappij' bij de energietransitie. Gemeenten moeten hiervoor wel de financiële ruimte krijgen.

De opgave in het regeerakkoord zal van gemeenten veel inzet vragen en de opgave is niet vrijblijvend. De VNG gaat ervan uit dat binnen de genoemde budgetten voor energie en klimaat ruimte wordt vrijgemaakt om de 55 miljoen euro uit de Investeringsagenda in te zetten voor integrale (gebiedsgerichte) aanpak van de verduurzaming van de gebouwde omgeving. Het gaat daarbij om een integrale aanpak, waarbij ook rekening wordt gehouden met mobiliteit, energiebesparing bij bedrijven, tegengaan van hitte en droogte, etc. Regionale energie en klimaatplannen moeten worden ontwikkeld onder regie van decentrale overheden tezamen (met netbeheerders als expliciet benoemde partner). Het is de vraag of, en hoe de 300 miljoen euro kan worden besteed en of dit voldoende is om de ambitie waar te maken. Daarvoor moeten de randvoorwaarden goed geregeld zijn. Denk daarbij aan (proces)geld dat beschikbaar komt, wet- en regelgeving die dit ondersteunt en het daadwerkelijk krijgen van benodigde bevoegdheden. Bij deze grote verantwoordelijkheid in de verduurzamingsopgave hoort dus expliciet een aanzienlijk budget en ruimte in bevoegdheden. De VNG wil niet afhankelijk zijn van afvang en opslag van CO₂ om de doelstellingen te halen.

In het Deltaprogramma wordt de nadruk gelegd op het klimaatbestendig en waterrobuust inrichten van Nederland. In een bestuursakkoord met medeoverheden worden afspraken gemaakt over klimaatadaptatie.

3.2 Mobiliteit

Duurzaam en veilig vervoer

Wat staat er in het regeerakkoord?

Gestreefd wordt naar een slim en duurzaam vervoerssysteem waarvan de delen naadloos op elkaar aansluiten. Het regeerakkoord onderschrijft het belang van gemeentelijke milieuzones en streeft naar een uniformering van de verkeersborden. Er komt eenmalig een extra bedrag van 100 miljoen euro voor cofinanciering van gemeentelijke en provinciale investeringen in fietsinfrastructuur en fietsenstallingen bij OV-knooppunten. De regering geeft een hoge prioriteit aan verkeersveiligheid door het "Manifest Verkeersveiligheid: een nationale prioriteit" geheel over te nemen. De maximumsnelheden blijven gehandhaafd. In 2030 moeten alle nieuwe auto's emissieloos zijn, de tank- en laadinfrastructuur moeten klaar zijn voor het nieuwe wagenpark. Notoire verkeersovertreders krijgen een hardere aanpak. Het Infrastructuurfonds wordt omgevormd tot een Mobiliteitsfonds, waarin niet langer de modaliteit maar de mobiliteit centraal staat. Er komen pilots om ervaring op te doen met alternatieve vormen van vervoer en betaling.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Voor gemeenten is het belangrijk dat steden, kernen en economische zones goed en veilig bereikbaar zijn. Daarbij past een modern en schoon mobiliteitsaanbod inclusief de fiets. Samen met de andere decentrale overheden en het nieuwe kabinet willen gemeenten aan de slag om: te experimenteren met 'anders betalen voor mobiliteit'; de verkeersveiligheid te verbeteren waarbij we notoire verkeersovertreders ook binnen de bebouwde kom aanpakken; stappen te zetten om van doelgroep- en openbaar vervoer te komen tot een integraal aanbod van publiek vervoer; milieuzones en elektrisch vervoer in te zetten om de strengere CO₂-doelstelling te kunnen halen; de basis te leggen voor een flexibeler en toekomstbestendig wettelijk kader waarin rekening wordt gehouden met bijvoorbeeld drukte in de stad, nieuwe voertuigen en sturen op emissie. De inzet van het rijk, waaronder het prioriteren van verkeersveiligheid en de 100 miljoen euro voor fietsinfrastructuur sluiten hierop aan. Er zijn echter nog geen concrete toezeggingen om handhaving bij decentrale overheden te verbeteren. Waar het gaat om de maximumsnelheid is het positief dat deze wordt gehandhaafd, onder andere voor landbouwvoertuigen. Binnen de bebouwde kom is wel de behoefte om te experimenteren met het verlagen van de maximumsnelheid omdat juist hier veel verkeersstromen en voertuigen met grote massaverschillen samenkomen.

Lagere parkeertarieven emissieloze auto's

Wat staat er in het regeerakkoord?

Het kabinet streeft ernaar Nederland mobiel en bereikbaar te houden. Tegelijkertijd neemt het kabinet maatregelen om de belasting voor het klimaat, de luchtkwaliteit en de leefomgeving te beperken. Door het hanteren van lagere parkeertarieven voor emissieloze auto's kunnen gemeenten de luchtkwaliteit in binnensteden verbeteren.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De VNG steunt de inzet van fiscale instrumenten in de lokale heffingen; we willen graag over de volle breedte van het lokale belastinggebied duurzame mogelijkheden verkennen.

In veel grote en middelgrote gemeenten wordt parkeren belast. Dit gebeurt door een parkeervergunning voor bewoners in een bepaald gebied of door het betalen van een uur- of dagtarief. De parkeerbelastingen die gemeenten nu heffen, zijn gedifferentieerd naar tijd en plaats. Differentiatie naar milieukeurmerken van voertuigen, zoals de emissie, is nu niet toegestaan. Hiervoor is een wetswijziging nodig. Differentiatie van het parkeertarief naar milieukeurmerken zou zorgen voor een toename van de uitvoeringskosten. Dit geldt vooral voor parkeerplaatsen met parkeermeters, omdat zowel de eigenaar als de parkeercontroleur informatie moet hebben over de milieukeurmerken van het voertuig. Ook moeten parkeermeters worden aangepast. Omdat gemeenten bij het heffen van parkeerbelastingen verschillende doelen en wensen hebben, zal deze maatregel gemeenten de ruimte moeten geven om daarin eigen keuzes en afwegingen te maken.

Zelfrijdende voertuigen stimuleren door beschikbaar stellen open data

Wat staat er in het regeerakkoord?

Bij ontwerp, aanleg en onderhoud van infrastructuur wordt rekening gehouden met zelfrijdende voertuigen en benodigde systemen in of langs de weg. Overheidsinformatie over verkeer komt zoveel mogelijk via open data beschikbaar voor voertuigen, apps en reisplanners. Om ieders privacy te waarborgen worden spelregels vastgelegd over eigendom en gebruik van reisdata.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Ook gemeenten beschikken over (lokale) data over mobiliteit. Het is nog de vraag hoe de ambitie van het kabinet impact gaat hebben op het openstellen door gemeenten van deze data.

3.3 Gaswinning

Wat staat er in het regeerakkoord?

Het kabinet geeft aan dat de impact van aardbevingen in Groningen enorm is. Met veiligheid voorop wil men stapsgewijs de gaswinning verlagen en werken aan herstel van woningen en overige bouwwerken. Er komt een fonds voor investeringen in de leefbaarheid en economie van de regio, die afhankelijk is van aardgasbaten (op dit moment 50 miljoen per jaar). Ook zullen er in deze kabinetsperiode geen opsporingsvergunningen worden afgegeven voor nieuwe gasvelden; bestaande vergunningen blijven van kracht. Daarnaast speelt de ondergrond een steeds belangrijker rol voor de overgangsfase van fossiele naar duurzame energie. Waar nodig zal wetgeving worden aangepast om mogelijke risico's bij het gebruik van de ondergrond een betere plek in het besluitvormingsproces te geven.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het is een goede zaak dat in het regeerakkoord aandacht is voor een evenwichtige omgang met de ondergrond, ook als het gaat om gaswinning. Op basis van de tekst uit het regeerakkoord verwachten wij dat de Groningse gemeenten en haar inwoners beter dan nu in staat worden gesteld om om te gaan met de negatieve effecten van gaswinning. Wij zullen daarbij het nieuwe kabinet bevragen over hoe zij actief haar rol blijft vervullen nadat de gaswinning in Groningen is gestopt. Immers, ook na beëindiging van de gaswinning kan er seismische activiteit in de Groningse bodem plaatsvinden. Wij gaan er daarbij vanuit dat het kabinet haar verantwoordelijkheid niet beperkt tot de huidige termijnen van schadeaansprakelijkheid van de mijnbouwwet.

Onderdeel van de evenwichtige omgang met de ondergrond is ook het uit kunnen leggen van nut en noodzaak van gaswinning en ander gebruik van de ondergrond op lokaal niveau. Hiervoor wij voornemens een informeel bestuurlijk platform in te richten, waarbij wij er vanuit gaan dat het Rijk dit financieel gezien mogelijk maakt. Bedoeling is om met dit platform enerzijds deskundigheid te ontsluiten waardoor gemeenten beter in staat zijn om de vaak complexe en technische rapporten over de ondergrond te interpreteren. Anderzijds kan het platform actief met het ministerie van EZ in gesprek gaan om zo ten aanzien van mijnbouwactiviteiten een betere procesgang tussen overheid en samenleving tot stand te brengen. Essentieel is daarbij aandacht voor de evenwichtige omgang met de ondergrond op lokaal niveau, inclusief nut en noodzaak van de activiteit.

3.4 Landbouw, voedsel, natuur, visserij en dierenwelzijn

Landbouw

Wat staat er in het regeerakkoord?

Het kabinet wil bekijken hoe de problematiek van veedichte gebieden aangepakt kan worden, en hoe een warme sanering van de varkenshouderij in belaste gebieden (met name Noord-Brabant) vorm kan krijgen. Het Rijk reserveert hiervoor 100 miljoen euro in 2018 en 2019. Daarnaast zal het Rijk de samenwerking in Regio FoodValley ondersteunen en de uitkomsten daarvan beschikbaar maken voor de rest van Nederland. Ook wil het kabinet dat de broeikasgasemissie uit de landbouw in 2030 met 3,5 Mton afneemt. Het kabinet wil het aantal stalbranden verminderen en zal daarbij samenwerken met

verzekeringsmaatschappijen. Initiatieven die de verbinding tussen boer en burger versterken worden ondersteund, zoals stadslandbouw en de verkoop van streekproducten.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Sinds de publicatie van het rapport 'Veehouderij en Gezondheid Omwonenden' pleit de VNG voor aanvullend instrumentarium om volksgezondheidsaspecten mee te kunnen wegen bij besluiten over ruimte en milieu. In het regeerakkoord is hierover niets opgenomen, maar mogelijk komt er ondersteuning bij de aanpak van gezondheids- en leefomgevingsrisico's in het kader van de aanpak van veedichte gebieden.

Natuur

Wat staat er in het regeerakkoord?

Het kabinet wil in de directe omgeving van Natura 2000 gebieden in samenwerking met boeren bekijken of agrarisch natuurbeheer een bijdrage kan leveren aan de klimaatopgave en natuurherstel. De programmatische aanpak stikstof (PAS) wordt voortgezet, maar zo nodig aangepast naar aanleiding van de uitspraken van het Europees Hof.

Wat betekent dit voor gemeenten?

In de komende regeerperiode komt er meer inzicht in de houdbaarheid van de PAS. De PAS-systematiek blijft gehandhaafd.

3.5 Leefomgeving

Kwaliteit oppervlaktewater en drinkwater

Wat staat er in het regeerakkoord?

De hoeveelheid microplastics, medicijnresten en andere hormoonverstorende stoffen in het drink- en oppervlaktewater is de laatste jaren toegenomen. In overleg met relevante sectoren komt het kabinet met een beleidsprogramma om dit op een kosteneffectieve manier terug te dringen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De aankondiging van een bestuursakkoord biedt mogelijkheden om het onderdeel klimaatadaptatie uit de gezamenlijke investeringsagenda van VNG, IPO en UvW te realiseren.

Omgevingswet

Wat staat er in het regeerakkoord?

Het traject van de Omgevingswet wordt voortgezet. De datum van inwerkingtreding is verschoven naar 1 januari 2021. De einddatum van de transitie verandert echter niet (2029). Bij de omzetting van de bestaande wetten en AMvB's die geheel of gedeeltelijk opgaan in de Omgevingswet en de vier AMvB's onder de Omgevingswet, wordt aangesloten bij de doelen en instrumenten van de oorspronkelijke wetten en AMvB's ('beleidsneutraliteit').

Wat betekent dit voor gemeenten?

Beleidsneutraliteit blijft uitgangspunt bij omzetting van bestaande wetten naar de Omgevingswet. Wel krijgen gemeenten te maken met nieuw beleid en regelgeving op het gebied van klimaat en wonen, gelet op de ambitie van de nieuwe regering op deze terreinen. Deze beleidsterreinen worden uiteindelijk via de Omgevingswet gereguleerd. Dat betekent dat gemeenten, buiten de in het regeerakkoord genoemde opgaven op het gebied van klimaat en wonen, niet onverwacht worden geconfronteerd met grote beleidswijzigingen. Die duidelijkheid helpt hen bij (het voorbereiden van) de implementatie van de Omgevingswet. Iets waarmee niet vroeg genoeg begonnen kan worden vanwege de omvang en complexiteit van deze transitie.

Nationale Omgevingsvisie

Wat staat er in het regeerakkoord?

Het kabinet komt vooruitlopend op de invoering van de Omgevingswet met een eerste Nationale Omgevingsvisie (NOVI). Deze NOVI bevat kaders voor de bescherming van de nationale belangen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De Nationale Omgevingsvisie is voor gemeenten belangrijk omdat zij richting geeft aan ontwikkelingen waarvoor ook lagere overheden zich inzetten, zoals de energietransitie, klimaatadaptatie en andere majeure ontwikkelingen in onze leefomgeving. Richting en duidelijkheid over ieders rol en verantwoordelijkheden is daarbij cruciaal om de samenwerking optimaal vorm te geven en Nederland toekomstbestendig te maken. Bij het bepalen van de nationale belangen en de wijze van bescherming ervan is het belangrijk om de expertise en ervaring van gemeenten, provincies en regio's te betrekken en dat er rekening wordt gehouden met de gemeentelijke belangen.

Luchtkwaliteit

Wat staat er in het regeerakkoord?

De rijksoverheid blijft verantwoordelijk voor het realiseren van Europese doelstellingen op het terrein van lucht en water. Het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit eindigt met de inwerking-treding van de Omgevingswet en wordt vervangen door een Nationaal Actieplan Luchtkwaliteit. Het kabinet laat de mogelijkheid bestaan voor gemeenten om milieuzones in te stellen en lagere parkeertarieven te hanteren voor emissieloze auto's, om zo om de luchtkwaliteit in binnensteden te verbeteren. Wel komt er één systeem met eenduidige categorieën en borden voor milieuzones, zodat automobilisten in elke gemeente de regels snappen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Met de overgang van het NSL naar een Nationaal Actieplan Luchtkwaliteit behouden we een nationaal programma dat gericht is op de verbetering van de luchtkwaliteit in Nederland.

Circulaire economie

Wat staat er in het regeerakkoord?

Als onderdeel van de klimaatopgave worden de transitieagenda's uit het Grondstoffenakkoord uitgevoerd. Daarbij legt het kabinet een extra accent op ontwikkeling en verspreiding van kennis en best practices. Ook inventariseert het kabinet welke knelpunten in regelgeving duurzame innovaties in de weg staan en opgelost kunnen worden.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het uitvoeren van de transitieagenda's die richting geven aan het realiseren van een circulaire economie, biedt een kans om ook op lokaal niveau een verschil te maken. Maar niet duidelijk is hoe de noodzakelijke maatregelen of acties (die voortvloeien uit de transitieagenda's) moeten én financieel kunnen worden uitgewerkt. We vragen ons dan ook af in hoeverre de volledige uitvoering van de in oprichting zijnde transitieagenda's daadwerkelijk kan worden voltooid. Ook zijn wij benieuwd naar hoe de inzet op de genoemde 'nieuwe economie' zich verhoudt tot de binnen het rijksbrede programma gewenste 'circulaire economie'. Het extra accent op ontwikkeling en verspreiding van kennis en best practices is een goede zaak. Voor het op brede schaal op lokaal niveau invulling geven aan een circulaire economie moet immers de juiste kennis en kunde op de juiste plek beschikbaar zijn. Het oplossen van knelpunten in regelgeving, toezicht en handhaving op het gebied van duurzame innovaties is een stap in de juiste richting. In de praktijk wordt het sluiten van grondstofketens nogal eens belemmerd door de geldende regelgeving.

4 Nederland in de wereld

4.1 Buitenlands beleid

Wegnemen belemmeringen in grensregio's

Wat staat er in het regeerakkoord?

Het kabinet maakt werk van het wegnemen van belemmeringen die mensen in de grensregio's ervaren. Samen met Duitse en Belgische overheden, met name de deelstaten Noordrijn-Westfalen, Nedersaksen en Vlaanderen, worden de belangrijkste knelpunten op het terrein van infrastructuur en sociale zaken en werkgelegenheid aangepakt. Gezien de spanningen in Venezuela verdient ook de relatie met dit buurland, direct grenzend aan het Koninkrijk, bijzondere aandacht.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten in grensregio's ervaren bij de ontwikkeling van grensoverschrijdende arbeidsmarktmoogelijkheden juridische, administratieve en praktische knelpunten. Deze kunnen niet altijd op lokaal of regionaal niveau worden opgelost; dus is het van belang dat het Rijk hier samen met de Duitse en Vlaamse overheden energie in steekt. De VNG heeft de afgelopen jaren al nadrukkelijk gepleit voor een samenhangende benadering op decentraal niveau. Daarvoor is het belangrijk dat alle betrokken instanties bijdragen, op lokaal, regionaal, provinciaal en nationaal niveau en in samenwerking met de counterpart over de grens.

4.2 Defensie

Dit onderwerp hebben geen noemenswaardige gevolgen voor gemeentelijke beleid.

4.3 Ontwikkelingssamenwerking

Aanpassing van de begroting voor ontwikkelingssamenwerking

Wat staat er in het regeerakkoord?

Ontwikkelingssamenwerking is, als integraal onderdeel van het buitenlands beleid, gericht op de bestrijding van de grondoorzaken van armoede, migratie, terreur en klimaatverandering. Dat gebeurt binnen de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen van de Verenigde Naties.

Om de grondoorzaken van armoede, migratie, terreur en klimaatverandering te bestrijden past het kabinet de begroting voor Ontwikkelingssamenwerking aan. Aanvullende uitgaven richten zich in het bijzonder op de oorzaken en gevolgen van migratie, waaronder opvang in de regio met inbegrip van onderwijs voor kinderen van vluchtelingen. Nederland zal de grondoorzaken van migratie bestrijden door een gerichte aanpak voor verbetering van de opvang in de regio. Het landenbeleid wordt herzien in het licht van de nieuwe doelstellingen van het buitenlands beleid om meer focus en effectiviteit aan te brengen. Als eerste stap in deze herziening worden Jordanië, Libanon en Irak focuslanden. De hulp aan vluchtelingen zal worden verhoogd. De Nederlandse inzet zal naast directe noodhulp meer dan voorheen gericht zijn op weerbaarheid, preventie en toegankelijkheid.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Grondoorzaken van armoede, migratie, terreur en klimaatverandering, zijn in eerste plaats zichtbaar op het lokale niveau. Gemeenten hebben in samenwerking met diverse andere actoren, wereldwijd een belangrijke rol in de aanpak van deze grondoorzaken. Dat gebeurt via programma's gefinancierd door het Ministerie van Buitenlandse Zaken, zoals IDEAL (Inclusive Decision at Local Level), waarmee de VNG en de Nederlandse gemeenten bijdragen aan capaciteitsopbouw van lokale overheden in fragiele staten. De VNG zal het belang van goedwerkend lokaal bestuur in partnerlanden onder de

aandacht brengen van de nieuwe regering en de mogelijkheden bespreken voor verdere uitbreiding van de programma's.

Voortzetting van de convenanten voor internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen (IMVO)

Wat staat er in het regeerakkoord?

De IMVO-convenanten worden voortgezet. Na twee jaar wordt bezien of en zo ja, welke dwingende maatregelen genomen kunnen worden.

Wat betekent dit voor gemeenten?

In 2018 worden de verschillende IMVO-convenanten uitgevoerd. Dit is relevant voor de missies naar het buitenland van Nederlandse gemeenten met het bedrijfsleven. De VNG gaat in gesprek met het Ministerie van Buitenlandse Zaken over mogelijke dwingende maatregelen en de rol die gemeenten daarin moeten spelen. Daarnaast zijn de IMVO-convenanten relevant voor de inkoop van gemeenten zelf. Zo zijn gemeenten een van de grootste afnemers van natuursteen.

4.4 Europa

Onderhandelingen over toetreding Turkije tot de EU

Wat staat er in het regeerakkoord?

Het is van belang dat regels en genomen besluiten daadwerkelijk en consequent worden gehandhaafd en uitgevoerd. Toetreding van lidstaten wordt getoetst aan de Kopenhagen-criteria. Deze criteria zijn ook van toepassing op de onderhandelingen over toetreding die al geruime tijd gevoerd worden met Turkije. De zorgelijke ontwikkelingen op het gebied van mensenrechten en rechtsstaat in Turkije bieden, in het licht van de Kopenhagen-criteria, geen vooruitzicht op het bereiken van overeenstemming over toetreding tot de EU als lidstaat. Tegelijkertijd moeten we vaststellen dat in EU-verband is besloten dat op dit moment de onderhandelingen niet worden beëindigd. Nederland streeft in deze omstandigheden naar een alternatieve vorm van samenwerking met Turkije.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Naar aanleiding van de ontwikkelingen in 2017, hebben verschillende Turkse gemeenten hun samenwerkingsbanden met Nederlandse gemeenten beëindigd. Ook aan de samenwerkingsprogramma's van de VNG met Turkije, gefinancierd door de Europese Commissie, is een einde gekomen. De VNG gaat in gesprek met het Ministerie van Buitenlandse Zaken over bovengenoemde alternatieve vorm van samenwerking en de rol die Nederlandse gemeenten daarin kunnen spelen.

4.5 Migratie

Opvang in de regio en wegnemen grondoorzaken van migratie

Wat staat er in het regeerakkoord?

Door veilige plaatsen te creëren die vluchtelingen en ontheemden dicht bij huis bescherming, hulp en kansen bieden, nemen we de noodzaak weg om verder te migreren. Hiervoor zijn structurele investeringen nodig in politieke en economische samenwerking met de betreffende landen. Bijvoorbeeld via ontwikkelingssamenwerking in aanvulling op noodhulp. Daarbij wordt samenwerking gezocht met de internationale organisaties IOM en UNHCR.

Daarnaast dienen Nederland en de EU te investeren in het wegnemen van de grondoorzaken van migratie. Deze investeringen zijn nodig om economische en rechtsstatelijke omstandigheden in landen van herkomst te verbeteren (en daarmee voor vluchtelingen de kansen in eigen land te verbeteren). Verder zal Nederland investeren in landen en regio's waar grote aantallen vluchtelingen worden opgevangen, zoals de nieuwe partnerlanden Jordanië en Libanon, met als doel om daar de bescherming te verbeteren en vluchtelingen zelfredzaam te maken.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Meer dan 90% van de vluchtelingen verblijft in de regio van herkomst. Door versterking van de opvang van vluchtelingen in de Syrië-regio en de Hoorn van Afrika krijgen vluchtelingen dicht bij huis bescherming en kansen om een nieuw bestaan op de bouwen. Gemeenten hebben samen met andere actoren hierin wereldwijd een belangrijke rol. In het programma LOGORéP (Local Government Resilience Programme), gefinancierd door het Ministerie van Buitenlandse Zaken, werken de VNG en Nederlandse gemeenten aan het versterken van de gemeentelijke dienstverlening in gebieden in Jordanië en Libanon; gebieden waar grote groepen vluchtelingen uit Syrië worden opgevangen. De VNG gaat met het nieuwe kabinet in gesprek over voortbouwen aan dit succesvolle programma.

Meer Europese samenwerking

Wat staat er in het regeerakkoord?

Het kabinet wil het zwaartepunt van de opvang van asielzoekers en vluchtelingen in de regio van herkomst houden, ook wel 'veilige derde landen' of transitlanden.

Het kabinet wil bovendien meer Europese samenwerking en gelijkschakeling van Nederlandse en Europese wet- en regelgeving en opvang. Ook wil het kabinet 'nationale koppen' in de Nederlandse wet- en regelgeving schrappen. Dit betekent dat vergunningen voor vluchtelingen eerst voor drie jaar en vervolgens voor twee jaar worden afgegeven en dat de procesmogelijkheden bij kansarme herhaalde aanvragen worden aangepast.

Het kabinet wil een flexibel asielsysteem tot stand brengen dat zowel maatschappelijk als financieel effectiever is dan ad-hocmaatregelen. Hierin moeten de opvang, asielprocedure, integratie en terugkeer integraal worden benaderd en zal de samenwerking met ketenpartners en met gemeenten worden verbeterd. De ketenpartners komen onder één dak in een aantal locaties (zoals nu in Ter Apel) door het land en kleinere satellietlocaties in de regio. Kansrijke asielzoekers worden zo dichterbij de gemeente geplaatst waar zij na het verkrijgen van een vergunning gehuisvest worden. Bovendien krijgen ze al vóór vergunningverlening Nederlandse taalles.

Het kabinet wil de effectiviteit van terugkeerbeleid verbeteren en vindt de samenwerking met gemeenten rondom de terugkeer van vreemdelingen zonder verblijfsrecht in Nederland cruciaal. Hierbij zet het kabinet speciaal in op de terugkeer van minderjarige migranten door adequate opvang in het land van herkomst te realiseren. Vertrekplichtige asielzoekers die niet direct zelfstandig terugkeren, kunnen een beperkte periode gebruikmaken van opvang. Het kabinet wilt acht Landelijke Vreemdelingen Voorzieningen (LVV's) oprichten onder toezicht van de DT&V en in samenwerking met gemeenten. De eerste twee weken van verblijf geldt er geen voorwaarde tot meewerken aan terugkeer, daarna kan bij niet meewerken de opvang en ondersteuning worden onttrokken. Hiertoe wordt een akkoord gesloten met de VNG. Onderdeel hiervan moet zijn dat gemeenten hun bed-bad-broodlocaties sluiten; maar enkele dagen opvang door gemeenten moet in het kader van de openbare orde mogelijk blijven.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten hebben te maken met uitgeprocedeerde asielzoekers die op straat leven. Een verbetering in de samenwerking met de DT&V biedt hier deels een oplossing voor. Tevens biedt het regeerakkoord mogelijkheden om tot structurele afspraken over de opvang van uitgeprocedeerde asielzoekers te komen. Bij een te strikte handhaving van dit systeem bestaat wel het risico dat degenen die niet binnen twee weken klaar zijn om mee te werken, alsnog (structureel) op straat terechtkomen zonder dat gemeenten de mogelijkheid hebben om opvang te bieden. In de uitwerking van deze afspraken is het van belang om te kijken naar uitvoerbaarheid, effectiviteit en financiën.

4.6 Integratie

Investeren in integratie

Wat staat er in het regeerakkoord?

Het kabinet wil investeren in integratie door te investeren in voorschoolse educatie, onderwijsachterstandenbeleid, laaggeletterdheid, primair onderwijs en inburgering. Bovendien wordt geïnvesteerd in de taaleis: vanaf 2019 wordt hier structureel budget voor vrijgemaakt. Het kabinet wil hierover

niet-vrijblijvende afspraken maken met gemeenten.

Het kabinet verwacht van nieuwkomers dat ze er alles aan doen om te integreren. Ze moeten de taal beheersen, werk vinden en de Nederlandse wet, vrijheden en gelijkheden respecteren en omarmen. De taaleis wordt aangescherpt van niveau A2 naar B1. Het Rijk financiert de benodigde taallessen. Voorts wil het kabinet een systeem ontwikkelen dat activerend en ontzorgend is. In dit systeem bestaat integratie uit het leren van burgerschap en waarden, verplichte leer- en werktrajecten en een begeleidende toegang tot de verzorgingsstaat. De gemeente int de eerste twee jaar de toeslagen (zorg, wonen) en de bijstand. De nieuwkomer ontvangt van de gemeente voorzieningen in natura en leefgeld. Na twee jaar volgt een integratietoets. Wanneer de toets niet wordt gehaald, blijft de begeleiding langer voortbestaan. Tevens wordt de plicht tot inburgering gekoppeld aan het verkrijgen van het Nederlanderschap.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Er komen twee flinke stelselwijzigingen die grote gevolgen hebben voor gemeenten, maar die ook kansen bieden om de integratie van nieuwkomers te verbeteren. Gemeenten worden eerder betrokken bij de asielketen en krijgen meer mogelijkheden om al tijdens de opvang met statushouders aan de slag te gaan. Gemeenten pleiten al langer voor een flexibeler asielsysteem met meer aandacht voor integratie, preventie en terugkeer.

Gemeenten willen meer mogelijkheden om regie te voeren op de integratie van nieuwkomers. De visie van gemeenten is verwoord in een pamflet dat is aangeboden aan de informateur. Gemeenten willen meer mogelijkheden om integrale trajecten en maatwerk te bieden. Dat sluit beter aan bij de praktijk die gemeenten de afgelopen jaren hebben ontwikkeld. De afspraken in het regeerakkoord bieden haakjes om de bestaande gemeentelijke praktijk verder te ontwikkelen en structureel in te voeren. Maar de afspraken in het regeerakkoord roepen ook veel vragen op, bijvoorbeeld over niveauverschil en zelfredzaamheid. Belangrijk hierbij zijn voor gemeenten de juiste randvoorwaarden: juridisch, financieel en uitvoeringstechnisch. En regie betekent hier ook écht regie, op het hele pakket, dus óók op inburgering. Verder is het zaak dat relevante wetten goed op elkaar aansluiten en dat de daadwerkelijke uitvoeringskosten, administratieve kosten en trajectkosten helder in kaart worden gebracht. Het valt in dezen overigens op dat er geen extra middelen zijn vrijgemaakt. Wel komt er rijksfinanciering voor taaltrajecten op B1-niveau. Ook is er momenteel nog steeds een tekort aan passende sociale huurwoningen. Het huisvesten van vergunninghouders moet in die context worden geplaatst.

Voor gemeenten is het ook van belang om te investeren in oudkomers. Daarbij moet de taaleis worden gezien in het licht van begeleiding naar werk en moet per persoon bekeken worden welk niveau passend is. Meer investeren in de taaleis, betekent ook meer investeren in onderwijs en educatie. Gemeenten streven naar een integrale aanpak.

